UVIJEK MOŽE BOLJE

priručnik za kolegijalno opažanje nastave

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

UVIJEK MOŽE BOLJE

priručnik za kolegijalno opažanje nastave

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

Sufinancira
Europska unija

Financirano sredstvima Europske unije.
Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA).
Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Uvijek može bolje – priručnik za kolegijalno opažanje nastave

Nakladnik:
Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
Garićgradska ulica 18, 10 000 Zagreb, Hrvatska
+385 1 627 4666
ured@asoo.hr
www.asoo.hr

Za nakladnika: Mile Živčić, ravnatelj

Autor: prof.dr.sc. Vesna Vlahović Štetić i prof.dr.sc. Željka Kamenov

Naklada: 200 kom.
ISBN 978-953-8065-59-0

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet pod brojem 991005919860909366.

Zagreb, prosinac 2025.

Izrada ove publikacije sufinancirana je sredstvima programa Europske unije Erasmus+
EQAVET nacionalne referentne točke (2023. - 2026.)
Ova publikacija održava isključivo stajalište autora publikacije i Europska komisija se ne može smatrati odgovornom prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Riječi i pojmovni sklopovi koji imaju rodno značenje korišteni u ovom dokumentu odnose se jednako na oba roda (muški i ženski) i na oba broja (jedninu i množinu), bez obzira na to jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, odnosno u jednini ili množini.

Sadržaj

Uvod 5

Izazovi nastavničkog posla i važnost kolegijalnog opažanja 7

Kome kolegijalno opažanje koristi? 11

Koristi za nastavnike 11

Koristi za učenike 13

Koristi za školu 13

Modeli opažanja nastave: evaluacijski, razvojni i kolegijalni (suradnički) 15

Evaluacijski model 15

Razvojni model 15

Kolegijalni (suradnički) model 16

Organizacija kolegijalnog opažanja nastave u školi 19

Proces kolegijalnog opažanja nastave 23

Korak 1: Priprema i dogovor prije opažanja 24

Korak 2: Opažanje nastavnog sata 24

Korak 3: Razgovor nakon opažanja – povratna informacija o opažanoj nastavi 27

Izvještaj o provedenom opažanju nastave 33

Oblik i sadržaj izvještaja 33

Evidencija i analiza izvještaja 34

Zaključak i preporuke 37

Preporuke za nastavnike 37

Preporuke za škole 37

Izvori i literatura 39

PRILOG 41

Obrasci za provedbu kolegijalnog opažanja nastave 41

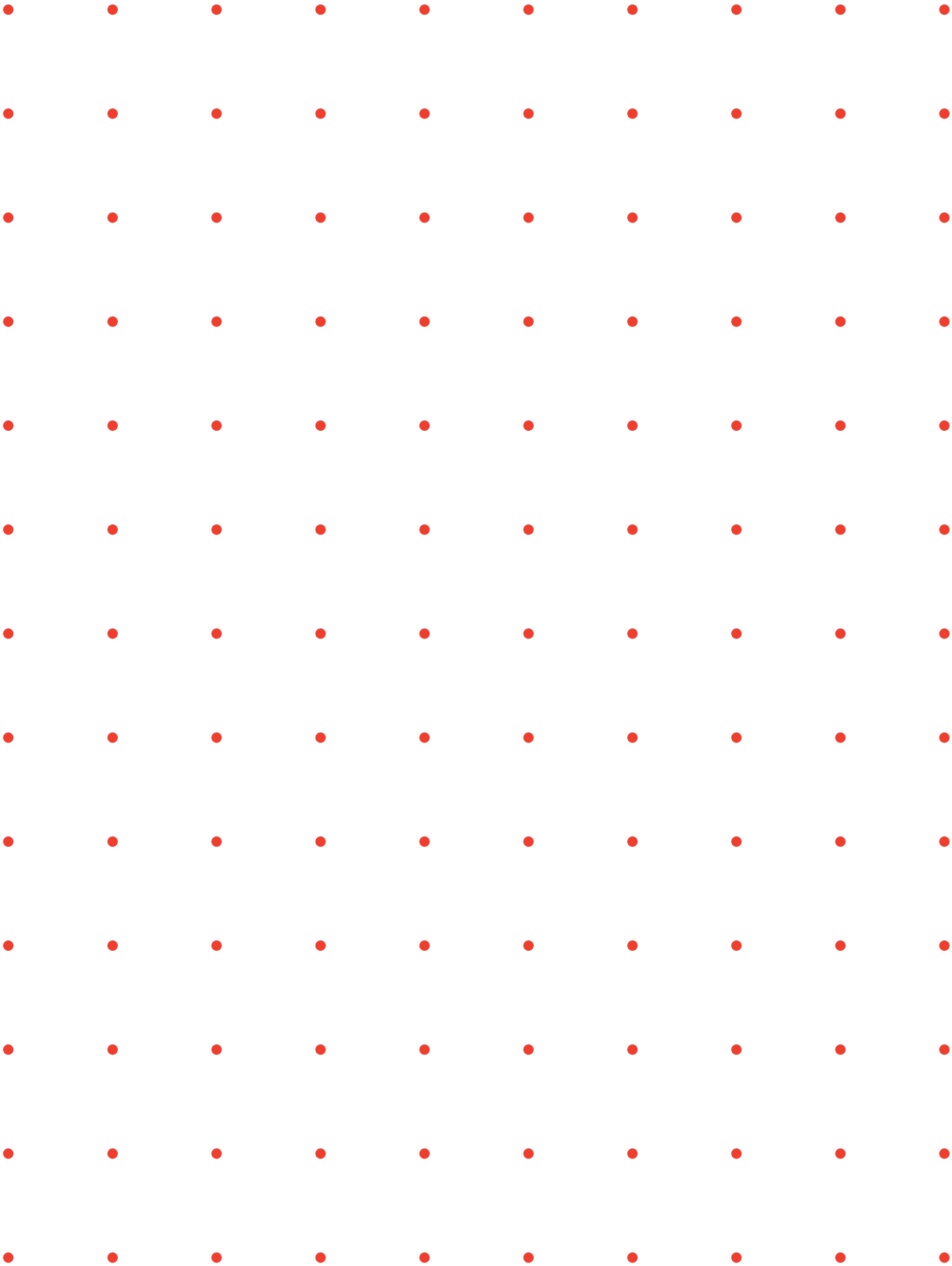

Uvod

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) nositelj je Erasmus+ projekta EQAVET NRP HR (2023.–2026.), čiji je cilj jačanje nacionalnog sustava osiguravanja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. Projekt se provodi u skladu s Preporukom Vijeća Europske unije (2020.) i europskim smjernicama za osiguravanje kvalitete, a podupire rad Agencije kao nacionalne referentne točke za EQAVET u Hrvatskoj.

EQAVET okvir temelji se na ciklusu kvalitete, koji uključuje četiri povezane faze: planiranje, provedbu, vrednovanje i poboljšanje. Ovaj ciklus omogućuje sustavno i kontinuirano unapređenje kvalitete obrazovanja na razini sustava, ustanove i pojedinca. Uz to, EQAVET definira 10 pokazatelja kvalitete koji služe kao smjernice za praćenje učinkovitosti i relevantnosti obrazovnih procesa. Među njima su, primjerice, stopa zapošljavanja nakon obrazovanja, zadovoljstvo korisnika, učinkovitost sustava osiguravanja kvalitete te ulaganja u stručno usavršavanje nastavnika. Ovi pokazatelji pomažu ustanovama u samovrjednovanju i strateškom planiranju razvoja.

Projekt EQAVET NRP HR provodi se u dva međusobno povezana aspekta: prvi se odnosi na razvoj smjernica i preporuka za politike osiguravanja kvalitete na nacionalnoj razini, u suradnji s ministarstvima, stručnjacima i akademskom zajednicom, dok je drugi usmjeren na jačanje kapaciteta dionika u sustavu, s posebnim naglaskom na pružatelje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. U okviru ovog drugog aspekta provode se aktivnosti kao što su edukacije, radionice i konferencije za nastavnike i stručne suradnike u strukovnim školama, s ciljem osnaživanja njihovih kompetencija za provedbu procesa samovrjednovanja kroz aktivnosti suradničke procjene, kolegijalnog opažanja nastave, praćenja učenika nakon završetka obrazovanja i drugih. Aktivnosti su popraćene i razvojem alata koji škole mogu koristiti za procese vrjednovanja i razvoj unutarnjeg sustava osiguravanja kvalitete. Osim kontinuiranog profesionalnog razvoja pojedinca ovim aktivnostima se daje podrška školama za daljnji razvoj sustava osiguravanja kvalitete ustanove.

U tom kontekstu, kolegijalno opažanje nastave predstavlja važan alat profesionalnog razvoja nastavnika, a njegova primjena i osiguravanje kvalitete nastave. Riječ je o strukturiranom i refleksivnom procesu u kojem nastavnici međusobno promatraju nastavu, razmjenjuju povratne informacije i zajednički promišljaju o mogućnostima unaprjeđenja nastavne prakse. Ova aktivnost izravno se uklapa u EQAVET ciklus kao dio faze vrjednovanja i poboljšanja, i to ne samo na razini ustanove, već i na razini pojedinca. Uvođenje kolegijalnog opažanja u svakodnevnu praksu strukovnih škola predstavlja važan doprinos stvaranju održivog sustava kvalitete škole u kojem su nastavnici, kao izvoditelji nastavnog procesa, i time odgovorni za kvalitetu nastave, usmjereni na kontinuirano unaprjeđivanje svoje nastavne prakse, a posljedično i na unaprjeđivanje kvalitete nastave na razini škole. Dostupnost ovog alata nastavnicima omogućuje da se usmjere na vrjednovanje svog rada i njegovo unaprjeđivanje, a kroz suradnju jednih s drugima i razmjenu primjera dobre nastavničke prakse te na unaprjeđenje vlastitih, nastavničkih, kompetencija.

Upravo iz tog razloga, u sklopu aktualnog ciklusa projekta EQAVET NRP HR (2023.–2026.), tijekom 2025. godine Agencija je provela aktivnost usmjerenu na promociju i primjenu kolegijalnog opažanja nastave.

Aktivnost je uključivala organizaciju i provedbu dviju radionica za predstavnike strukovnih škola zainteresiranih za provođenje kolegijalnog opažanja nastave u svojim ustanovama.

Radionice su također poslužile za razmjenu primjera dobre prakse škola koje kontinuirano provode kolegijalno opažanje nastave te za raspravu o dobrobitima i izazovima u primjeni ovog alata.

Ovaj je priručnik izrađen kako bi školama i pojedincima pružio smjernice i podršku u provedbi kolegijalnog opažanja nastave te sadrži praktične primjere, konkretne korake i postupke koji se mogu koristiti prilikom provedbe aktivnosti u školi.

Zahvaljujemo svim školama koje su sudjelovale u izradi priručnika prikupljanjem primjera dobre prakse i iskustava u provedbi kolegijalnog opažanja nastave. Njihovi prijedlozi značajno su doprinijeli kvaliteti priručnika.

Škole koje su sudjelovale:

- Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar
- Ekonomska i trgovačka škola, Dubrovnik
- Ekonomska škola Požega
- Medicinska škola Ante Kuzmanića Zadar
- Medicinska škola u Rijeci
- Medicinska škola, Šibenik
- Obrtnička škola, Požega
- Srednja škola Koprivnica
- Škola za trgovinu i modni dizajn Rijeka

Izazovi nastavničkog posla i važnost kolegijalnog opažanja

Biti nastavnik u srednjoj strukovnoj školi složen je i dinamičan posao koji zahtijeva neprestano, cjeloživotno učenje, prilagodbu i kreativnost. Nastavnik je istodobno stručnjak u svojoj domeni, prenositelja znanja i praktičnih vještina, mentor i odgajatelj. Kad je riječ o poučavanju neki su nastavnici tijekom svog školovanja imali priliku učiti kako poučavati, ali neki su bili prisiljeni to učiti kroz praksu i promatrajući starije kolege. Nažalost, za razliku od timskog rada u mnogim drugim profesijama, nastavnici rijetko imaju priliku raditi u paru ili u manjoj skupini te dobiti strukturirane povratne informacije od sustručnjaka o svom radu.

U strukovnom obrazovanju izazov poučavanja dodatno se pojačava. Nastavnici strukovnih predmeta ne prenose samo teoretsko znanje, već i praktične kompetencije koje su ključne za tržište rada. Rad s učenicima u radionicama, laboratorijima ili na terenu podrazumijeva metode poučavanja koje se donekle razlikuju od onih u klasičnoj učionici, a samim time je i potreba za razmjenom nastavničkih iskustava specifična.

Upravo u tom kontekstu, kolegijalno opažanje nastave pojavljuje se kao vrijedan alat za profesionalni razvoj. Međutim, neki nastavnici dočekuju ovu ideju sa skepsom. Komentari poput onih da proces opterećuje ili stvara napetu atmosferu u kolektivu ukazuju na to da se kolegijalno opažanje doživljava kao nametnuti administrativni zadatak. Važno je odmah razjasniti što kolegijalno opažanje nije. To nije inspekcija, nije službena evaluacija s ciljem ocjenjivanja ili procjene rada. Njegova najvažnija svrha je pospješivanje profesionalnog razvoja nastavnika kroz uzajamnu potporu i učenje (Vlahović-Štetić i Kamenov, 2022). Kolegijalno opažanje nastave ne smije biti izvor stresa već prilika za otvoreni međusobni dijalog nastavnika i zajedničko unaprjeđivanje nastavničke prakse.

Tijekom pripreme ovog priručnika, u suradnji s Agencijom za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, provele smo anketno istraživanje o iskustvima nastavnika strukovnih škola s kolegijalnim opažanjem nastave (rujan 2025.). Neke od nalaza citiramo u okvirima Iskustva iz prakse.

ISKUSTVA IZ PRAKSE

Koje su bile Vaše bojazni prije KON-a i što se od njih potvrdilo ili opovrgnulo?

Strah od kritika, ali iskustvo je pozitivno - nije bilo kritika već dobronamjerni savjeti za poboljšanje nastave.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Da ću imati tremu, da će me osoba koja opaža dekoncentrirati, da će misliti da moja nastava nije dovoljno zanimljiva i da je metodički pogrešna. Sve bilo opovrgnuto.

Nastavnica strukovnih predmeta s manje od 5 godina iskustva u nastavi

Koliko ću uspjet kolegicama nastavnu jedinicu približiti da bi mogla i ona uvidjeti koristi od mog sata. Kolegice su bile oduševljene i iznijele prijedloge za svoje predmete.

Nastavnica strukovnih predmeta s 5 do 10 godina iskustva u nastavi

Nije bilo bojazni pošto smo složan kolektiv pun podrške.

Nastavnica strukovnih predmeta s 5 do 10 godina iskustva u nastavi

Nema bojazni, samo opterećenje nastavnika sa još dodatnih papira.

Nastavnik strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Da mi kolege ne zamjere ili da ih provjeravamo u njihovoj stručnosti.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Bojazan od loše odrađenog nastavnog sata, ispalo je odlično.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

U početku osjećaj nelagode jer je kolega na satu, ali nakon prvog održanog sata više nije bilo bojazni, dapače u razgovoru nakon održanog sata razgovor je bio poticajan i konstruktivan.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Bojazan je bila hoće li kolege biti zadovoljni mojom nastavom i bili su zadovoljni te sam dobio tek nekoliko prijedloga za poboljšanje.

Nastavnik strukovnih predmeta s manje od 5 godina iskustva u nastavi

Bojala sam se da će biti teško dogovoriti vrijeme za sastanak prije nastave i razgovor poslije sata. Sve je prošlo u najboljem redu i nije bilo razloga za bojazan.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Bojazni nije bilo iskreno, potvrdilo se jedno lijepo iskustvo i osjećaj da te netko sluša i pozitivno ispravlja ako je potrebno.

Nastavnica strukovnih predmeta s 5 do 10 godina iskustva u nastavi

U konkretnoj izvedbi kolegijalnog opažanja nastave mogu se pojaviti i neki organizacijski ili drugi problemi. No, oni su uglavnom rješivi ukoliko su nastavnici bili unaprijed dobro pripremljeni za postupak i samom procesu pristupili u dobroj vjeri.

ISKUSTVA IZ PRAKSE

Koje su bile poteškoće/izvori nezadovoljstva?

Nije bilo poteškoća, možda je jedino više vremena nego što sam očekivala otišlo na analizu sata nakon nastave i na ispunjavanje obrasca.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Teže je bilo pronaći zajednički termin koji nam je odgovarao.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Komentiranje ili upozoravanje za vrijeme trajanja nastavnog sata.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Učenici su bili pasivniji zbog još jednog nastavnika.

Nastavnik strukovnih predmeta s manje od 5 godina iskustva u nastavi

Popunjavanje složenog obrasca praćenja nastave, mislim da bi morao biti puno jednostavniji i s manje pitanja.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

S obzirom da je sudjelovanje u projektu dobrovoljno a kolege više nego solidnih komunikacijskih vještina, nisam naišla na probleme. Jedino što mi je ostalo u sjećanju je prijepor s početka projekta- mogu li se kolege koje nisu iz istih aktiva opažati. Nakon objašnjenja (opažaju se metode a ne sadržaj) i ta je nedoumica riješena. Ipak, čini mi se da nastavnici vole ostati unutar svojih stručnih aktiva pa tu vidim prostor za napredak projekta.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Ovim priručnikom želimo pomoći provedbi kolegijalnog opažanja u školama i pokazati da, kada je proces dobro osmišljen i proveden u suradničkoj atmosferi, može doista doprinijeti unaprjeđenju nastavničkog rada, ali i poboljšanju odnosa unutar kolektiva. Pritom je ključno izgraditi kulturu povjerenja, u kojoj je glavni cilj podrška i razvoj nastavnika.

PITANJA ZA REFLEKSIJU:

- Zašto vas plaši da kolega dođe na vaš sat? Koji su vaši najveći strahovi ili nelagode?
- Što mislite, što bi se najgore moglo dogoditi? A što bi bio najveći dobitak?
- Kako biste opisali kulturu suradnje u vašoj zbornici?

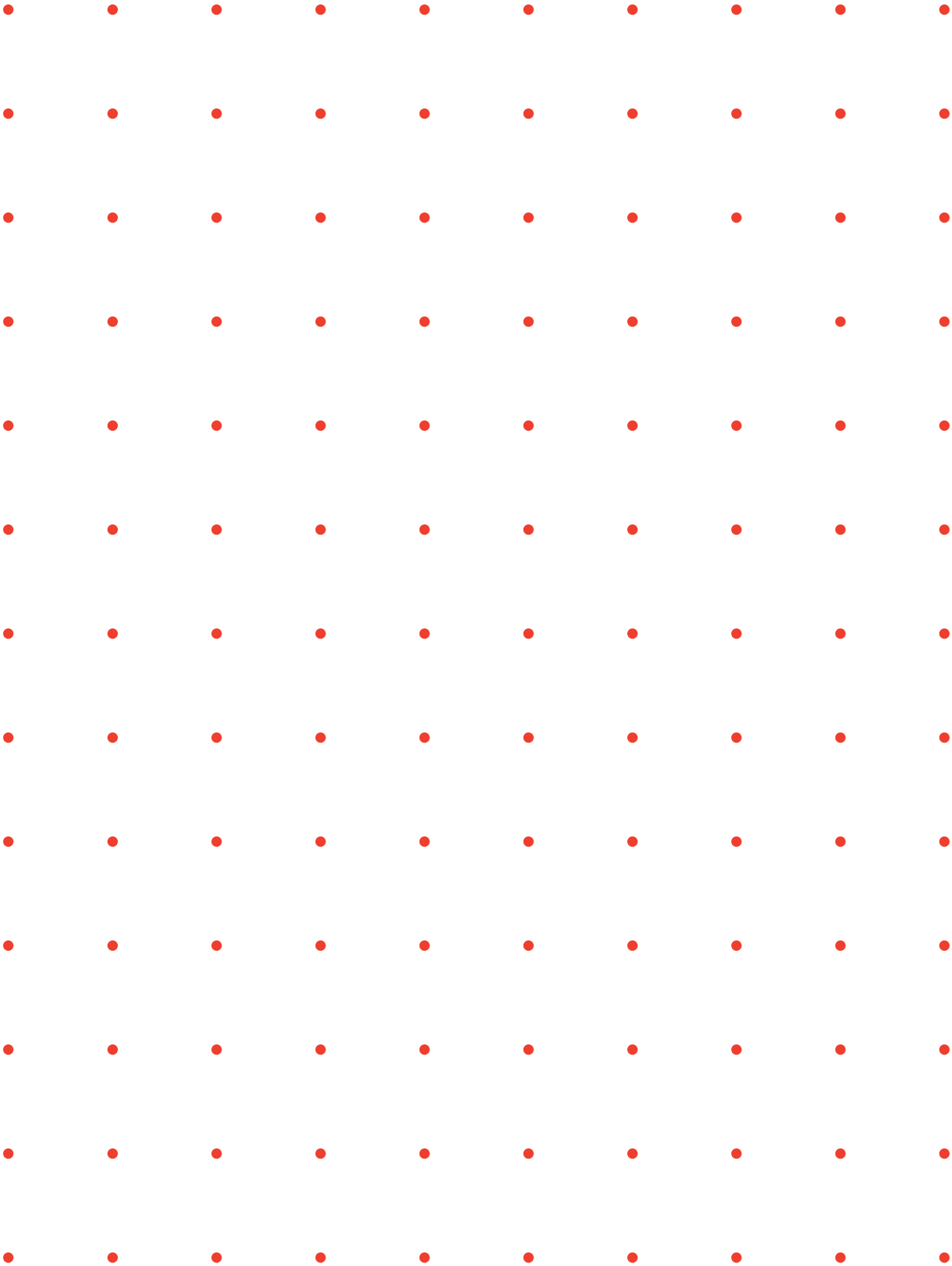

Kome kolegijalno opažanje koristi?

Kolegijalno opažanje nastave može imati višestruke koristi koje se protežu izvan granica pojedine učionice odnosno pojedinog nastavnog sata. Kada se provodi s jasnom svrhom profesionalnog razvoja, postaje alat za poticanje rasta na tri razine: individualnoj nastavničkoj razini, razini učenika i razini cijele škole.

Koristi za nastavnike

Kolegijalno opažanje nudi jedinstvenu priliku za profesionalni razvoj koja je rijetko dostupna u svakodnevnoj nastavničkoj praksi. Jedna od najznačajnijih koristi jest uvid u nove metode i pristupe poučavanju. Promatranje kolega omogućuje nastavnicima da vide kako se složene teme prenose na pristupačan način, kako se rješavaju problemi s disciplinom ili kako se koriste digitalni alati i tehnike o kojima možda do tada nisu razmišljali. Nastavnici koji su sudjelovali u takvim programima najčešće iskazuju zadovoljstvo.

Važan aspekt kolegijalnog opažanja je poticanje refleksije na vlastitu praksu. Neki nastavnici koji su sudjelovali u kolegijalnom opažanju izjavili da su im ovakva iskustva omogućila "introspekciju" i "osvještavanje" aspekata na kojima trebaju poraditi, ali i da su im pružila "samopouzdanje vezano uz neke druge aspekte nastave". (Vlahović-Štetić i Kamenov, 2022.). Tako proces pomaže uočiti vlastite „mane", ali i prednosti koje su možda bile neprepoznate. Također jedno je planirati sat, a drugo je dobiti jasan, objektivan uvid u to kako su planirane aktivnosti zaista provedene i kakav su učinak imale na učenike. Taj drugi, kolegijalni pogled na provedenu nastavu pomaže nam u uočavanju i razumijevanju onoga što možda sami nismo zamijetili te nudi nov uvid u našu nastavu i prilike za poboljšanje. Dobro je čuti komentare sustručnjaka, s kojima se ne moramo uvijek složiti, ali ako se slažemo možemo isprobati i provjeriti je li nastava na taj način bolja ili ne.

S druge strane odlazak na nastavu kolegi može nam dati nove ideje za osmišljavanje vlastite nastave, nove tehnike koje možemo prilagoditi, ali i uvid u pogreške koje možda i sami radimo. Tijekom kolegijalnog opažanja nastavnici stječu i nove vještine: kako dati i primiti konstruktivnu povratnu informaciju te kako komunicirati s kolegama.

Osim toga, uzajamno opažanje nastave među kolegama iz iste škole pomaže u smanjenju osjećaja profesionalne izolacije. Jedna sudionica anketnog istraživanja nastavnika strukovnih škola to jasno eksplicira: „Najviše mi je koristila bliska suradnja s kolegama. Iza zatvorenih vrata učionice osjećam se izolirano, dragocjeno mi je dijeliti iskustva i učiti od kolega." Kolegijalno opažanje nastave otvara prostor za iskreni dijalog i razmjenu ideja, što jača međusobno povjerenje i profesionalne odnose.

ISKUSTVA IZ PRAKSE

Što je za Vas bilo korisno iz izvedbe nastave pred kolegom?

Podrška, pohvale i konkretni primjeri što bi trebalo poboljšati.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Kritički osvrt kolege i vlastiti trud da izvedba mog sata bude što bolje isplanirana, osmišljena i realizirana.

Nastavnik strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Povratne informacije kolega, konstruktivne kritike, isticanje dobrih iskustava.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Primijeniti iskustva drugih nastavnika.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Korisno da te netko može slušati i dati dobar savjet za daljnje napredovanje u nastavi. Da možeš biti ono sto inače jesi dok predaješ i da se osjećaš nakon pohvale i savjeta zadovoljno.

Nastavnica strukovnih predmeta s 5 do 10 godina iskustva u nastavi

Dobila sam sjajne uvide i prijedloge za unaprijeđenje nastavnog procesa, najviše kroz prijedloge metodičkih pristupa.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Čula sam konstruktivne komentare kako još više poboljšati kvalitetu nastave i učiniti ju suvremenijom, s manje frontalne nastave.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s manje od 5 godina iskustva u nastavi

Sat je sigurno izveden uspješnije jer sam dodatno pazila na komunikaciju i trajanje planiranih aktivnosti, povratne informacije su definitivno doprinijele jačanju samopouzdanja.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Postala sam svjesnija načina koji izvodim nastavu i određenih aspekata koje bi bilo dobro unaprijediti

Nastavnica strukovnih predmeta s 5 do 10 godina iskustva u nastavi

ISKUSTVA IZ PRAKSE

Što je za Vas bilo korisno kad ste opažali nastavu kolege?

Vidjeti nečiji tuđi način rada kako bi nešto mogao primijeniti i na vlastitim satovima.

Nastavnik strukovnih predmeta s manje od 5 godina iskustva u nastavi

Najviše mi je koristila bliska suradnja s kolegama. Iza zatvorenih vrata učionice osjećam se izolirano, dragocjeno mi je dijeliti iskustva i učiti od kolega.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Novi i pomalo različiti pristupi u izvedbi nastave koje mogu i sam primijeniti u vlastitom radu.

Nastavnik strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Vidjeti kako se učenici ponašaju na drugim satovima

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Bilo mi je izuzetno korisno vidjeti kako iskusniji kolege vode sat i kako komuniciraju s učenicima.

Nastavnica strukovnih predmeta s manje od 5 godina iskustva u nastavi

Korisno je bilo vidjeti kako kolega rješava neočekivane situacije u učionici, kao i vidjeti različite nastavne pristupe i metode.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Način na koji kolega upravlja razredom i stvara radnu atmosferu.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Koristi za učenike

Kada nastavnici unaprjeđuju svoje vještine, izravnu korist imaju i učenici. Povećana kvaliteta nastave vodi do boljih ishoda učenja. Činjenica je da ćemo se dobro i kvalitetno pripremiti za sat na koji nam dolazi kolega, ali s druge strane njegova opažanja će nam pomoći da taj sat, ali i mnogi drugi, budu bolje osmišljeni i provedeni u budućnosti. Nastava postaje dinamičnija, interaktivnija i prilagođenija potrebama učenika, čime se povećava i njihov angažman i motivacija. Učenici su više uključeni u aktivnosti, a potiče se i njihovo kritičko razmišljanje i međusobna suradnja. Na taj način, kolegijalno opažanje ne samo da pomaže nastavniku u efikasnom prenošenju sadržaja, već pomaže i da učenici razvijaju ključne kompetencije koje nadilaze puko pamćenje činjenica, što je posebno važno u strukovnom obrazovanju.

Koristi za školu

Na razini cijele institucije, kolegijalno opažanje doprinosi stvaranju kulture u kojoj se poučavanje cijeni i o njemu raspravlja. Umjesto da se rješavaju administrativne obveze, škola postaje zajednica učenja. Kroz proces se mogu prikupiti i sistematizirati primjeri dobre prakse, što pomaže u širenju učinkovitih metoda na razini stručnih aktiva. Obrasci i izvještaji prikupljeni tijekom praćenja mogu poslužiti kao temelj za organiziranje ciljanih edukacija na temelju uočenih zajedničkih potreba.

Uz kolegijalno opažanje nastave škola stvara sustav u kojem se profesionalni razvoj ne shvaća kao jednokratna aktivnost, već kao kontinuirani proces. Time se doprinosi općoj kvaliteti nastavnog procesa, a ravnateljstvo i stručni suradnici dobivaju pouzdan alat za unaprjeđenje vlastitog rada i planiranje budućih strategija. Ključno je da ravnatelji i stručni suradnici pokažu kako je sudjelovanje u toj aktivnosti cijenjeno i vrijedno, a ne da proces postane puka formalnost.

PITANJA ZA REFLEKSIJU:

- Razmislite o satovima koje ste držali u posljednjih mjesec dana. Na koji način ste već podijelili iskustva s kolegama? Je li to bilo formalno ili neformalno?
- Kako bi vam sustavno opažanje pomoglo da dobijete točno onu povratnu informaciju koju trebate za svoj profesionalni razvoj?

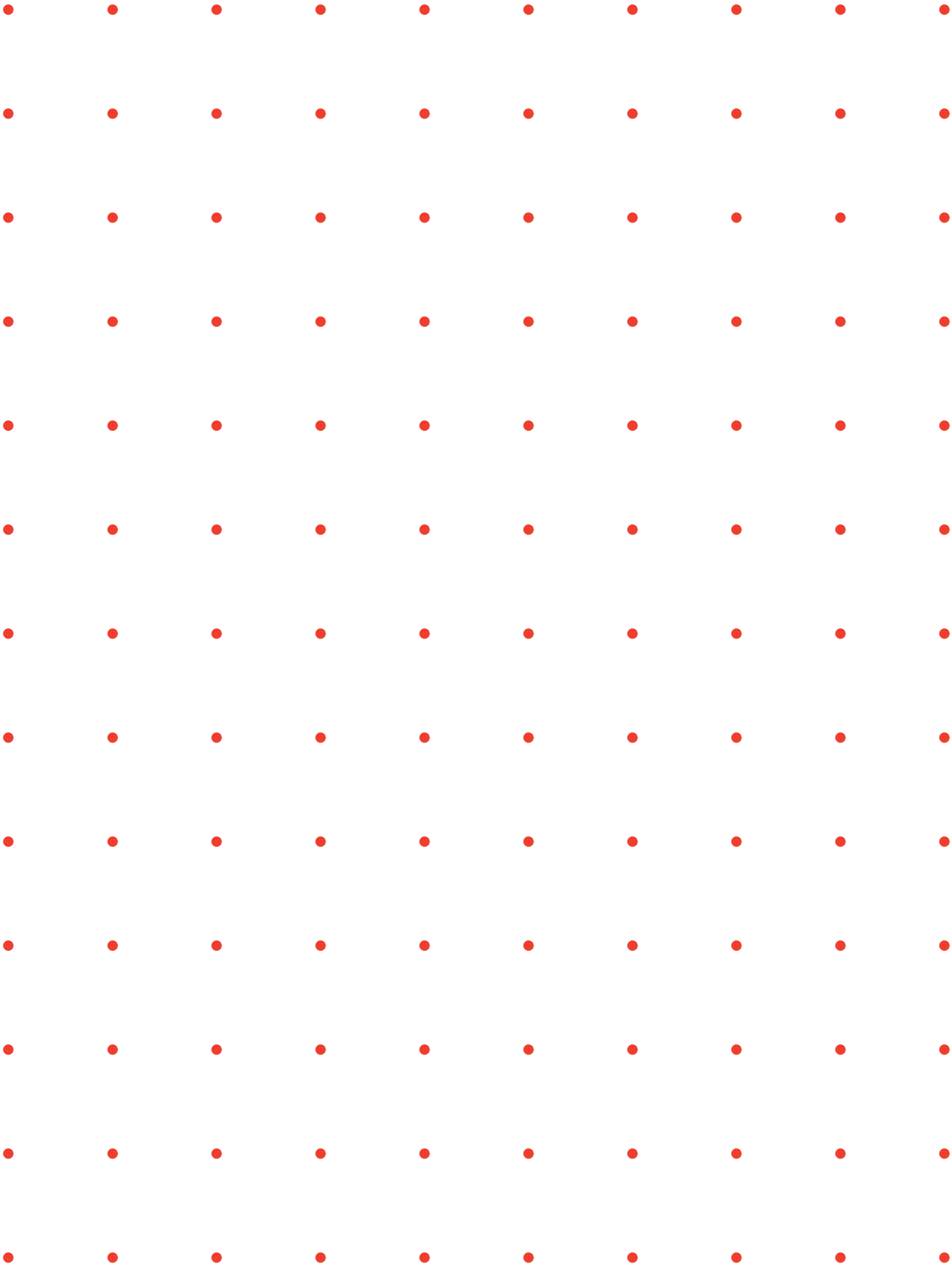

Modeli opažanja nastave: evaluacijski, razvojni i kolegijalni (suradnički)

Postoje različiti modeli opažanja nastave koji se razlikuju po svojoj svrsi, načinu provedbe i, što je najvažnije, po odnosu između onoga tko promatra i onoga tko je promatran. Razumijevanje ovih modela ključno je za uspješnu implementaciju procesa u školi. Prema Goslingu (2014), razlikuju se tri glavna modela: evaluacijski, razvojni i kolegijalni.

Evaluacijski model

Ovaj model se najčešće koristi za administrativne svrhe, poput donošenja odluka o zapošljavanju, napredovanju ili postupku osiguravanja kvalitete. U evaluacijskom modelu, opažanje provode stariji nastavnici, uprava ili posebno imenovana povjerenstva. Odnos je hijerarhijski – opažač ima poziciju moći i autoriteta, a njegov je zadatak ocijeniti rad nastavnika na temelju unaprijed zadanih kriterija. Naši nastavnici ovaj model evaluacije najčešće upoznaju u postupcima stručnog napredovanja.

Od primjene opažanja korist prvenstveno ima institucija, ona njime osigurava kvalitetu i provjerava kompetentnost svojih zaposlenika. Ukoliko institucija sama organizira evaluacijsko opažanje to sa sobom nosi značajne rizike. Naime, može se stvoriti otpor i nedostatak suradnje, jer nastavnici proces vide kao ugrožavajući ili kao "administrativni posao koji treba odraditi i preživjeti". U takvom ozračju, umjesto iskrenog uvida u nastavu, može doći do "namjerno isfriziranih" satova, a povratna informacija često postaje "međusobno tapšanje po leđima" kako bi se izbjegle neugodne situacije i osigurale dobre ocjene. Takav pristup često gubi smisao za stvarni razvoj i učenje.

Razvojni model

Cilj razvojnog modela je profesionalni razvoj nastavnika. U ovom modelu, opažač je često iskusniji nastavnik ili stručnjak za poučavanje koji mlađem, odnosno manje iskusnom nastavniku pruža savjete i preporuke za poboljšanje. Iako je svrha pozitivna, odnos između opažača i opažanog i dalje nije ravnopravan. Opažač je u poziciji "eksperta" koji dijeli znanje, dok je opažana osoba "učenik". Ovakav je pristup često koristan za početnike u profesiji, ali iskusniji nastavnici ga mogu doživjeti kao nedostatak uvažavanja, što smanjuje motivaciju i stvara otpor.

Kolegijalni (suradnički) model

Ovaj model stavlja naglasak na **zajedničko učenje i dijalog**. Cilj nije ocjenjivanje, već obostrana refleksija i poboljšanje poučavanja. U ovom modelu, kolege opažaju jedni druge, a odnos je temeljen na **jednakosti i uzajamnosti**. Uloga opažača bitno je izmijenjena: on ne pruža rješenja iz pozicije eksperta i moći, već postavlja pitanja koja pomažu kolegi da razmisli o svojoj praksi.

Glavne prednosti ovog modela po Goslingu (2014.) su:

- **Recipročno učenje**: I opažač i opažana osoba uče iz provedenog procesa. Opažač promatrajući tuđu nastavu može dobiti ideje i nove uvide za vlastiti rad, a opažani dobiva kolegijalne povratne informacije.
- **Utemeljenost na dijalogu i razgovoru**: Opažač i opažani komuniciraju kroz dijalog u kojem obje strane s jednakim pravom i iz ravnopravnih pozicija govore o svom viđenju provedene nastave
- **Uključenost propitivanja i istraživanja**: Propitivanje nastavne prakse dio je procesa: možda je moguće pronaći primjerenije tehnike – to je dio budućeg istraživanja dobrih praksi koje opažač i opažani mogu provesti. No cijelo vrijeme valja imati na umu da je naglasak na prepoznavanju i dijeljenju onoga što dobro funkcionira u okolnostima konkretne škole, a ne traženje grešaka.
- **Neosuđujuća atmosfera:** Uklanjanjem evaluacije stvara se prostor za iskren i otvoren razgovor, što povećava međusobno povjerenje i motivaciju nastavnika za buduću promjenu.
- **Promoviranje profesionalne autonomije**: Nastavnik je imao priliku čuti komentare opažača, ali sam odlučuje hoće li i kako će primijeniti povratne informacije za svoj razvoj.
- **Usmjerenost na promjenu i razvoj profesionalne prakse**: Ideja kolegijalnog opažanja nastave je poboljšanje nastavne prakse kod oba sudionika opažanja koji trebaju imati svijest da je profesionalni napredak cilj cijelog procesa

Uspješna primjena kolegijalnog modela zahtijeva razvijenu kulturu u kojoj se poučavanje cijeni i o njemu se raspravlja, a odnosi moraju biti utemeljeni na povjerenju i uzajamnom poštovanju.

Tablica 1. Modeli opažanja nastave (prema Gosling, 2014)

Obilježje	EVALUACIJSKI MODEL	RAZVOJNI MODEL	KOLEGIJALNI MODEL
Svrha	Identifikacija slabog uratka, napredovanje, osiguravanje kvalitete, vanjsko vrednovanje	Provjera kompetentnosti, poboljšanje kompetencija, dio akreditacije	Poboljšanje poučavanja kroz dijalog, obostrana refleksija, poticanje poboljšanja
Ishod	Izvještaj/procjena	Povratna informacija/ izvještaj/plan za poboljšanje poučavanja i učenja	Analiza, refleksija, rasprava, poboljšanje poučavanja i učenja
Tko koga opaža	Stariji nastavnici, odabrani evaluatori opažaju manje iskusne	Eksperti u poučavanju	Kolege opažaju jedni druge
Status procjene	Temeljen na autoritetu i senioritetu	Temeljen na iskustvu i ekspertizi	Kolege dijele percepcije i razumijevanje
Odnos opažača i opažanog	Moć/senioritet	Ekspertnost nasuprot onog koji uči	Jednakost/uzajamnost
Što se opaža	Poučavanje, metode materijali, učenički uradak	Poučavanje, metode, materijali, učenički uradak	Poučavanje, metode, materijali, učenički uradak ali i bilo koji aspekt potaknut od opažanog
Kome koristi	Instituciji/opažanom u procesu napredovanja	Opažanom	Obostrana korist za opažanog i opažača
Uvjeti za uspjeh	Efikasna uprava, ekspertni opažači	Uvažavani eksperti	Kultura u kojoj se poučavanje cijeni i o njemu raspravlja
Rizici	Otpori, nedostatak suradnje	Neprihvaćanje, nedostatak utjecaja eksperta	Samo kao potvrda postojeće prakse, pasivno prihvaćanje, percipirano kao birokratizacija

Na temelju provedenog kolegijalnog opažanja nastavnici (i opažani i opažač) mogu refleksivno razmisliti o svojoj nastavnoj praksi i uvoditi u nju poboljšanja. No, da bi kolegijalno opažanje bilo dobro provedeno ne može se samo nastavnike uputiti da idu na sat drugom nastavniku, već je važno dodatno dobro educirati sudionike tog procesa te imati jasne smjernice za provedbu kolegijalnog opažanja nastave.

PITANJA ZA REFLEKSIJU:

- Koji model je, po vašem mišljenju, najbolji za vašu školu? Zašto?
- Razmislite o situaciji u kojoj biste trebali opažati rad kolege. Koje biste rizike vidjeli u toj situaciji? Kako biste ih izbjegli?

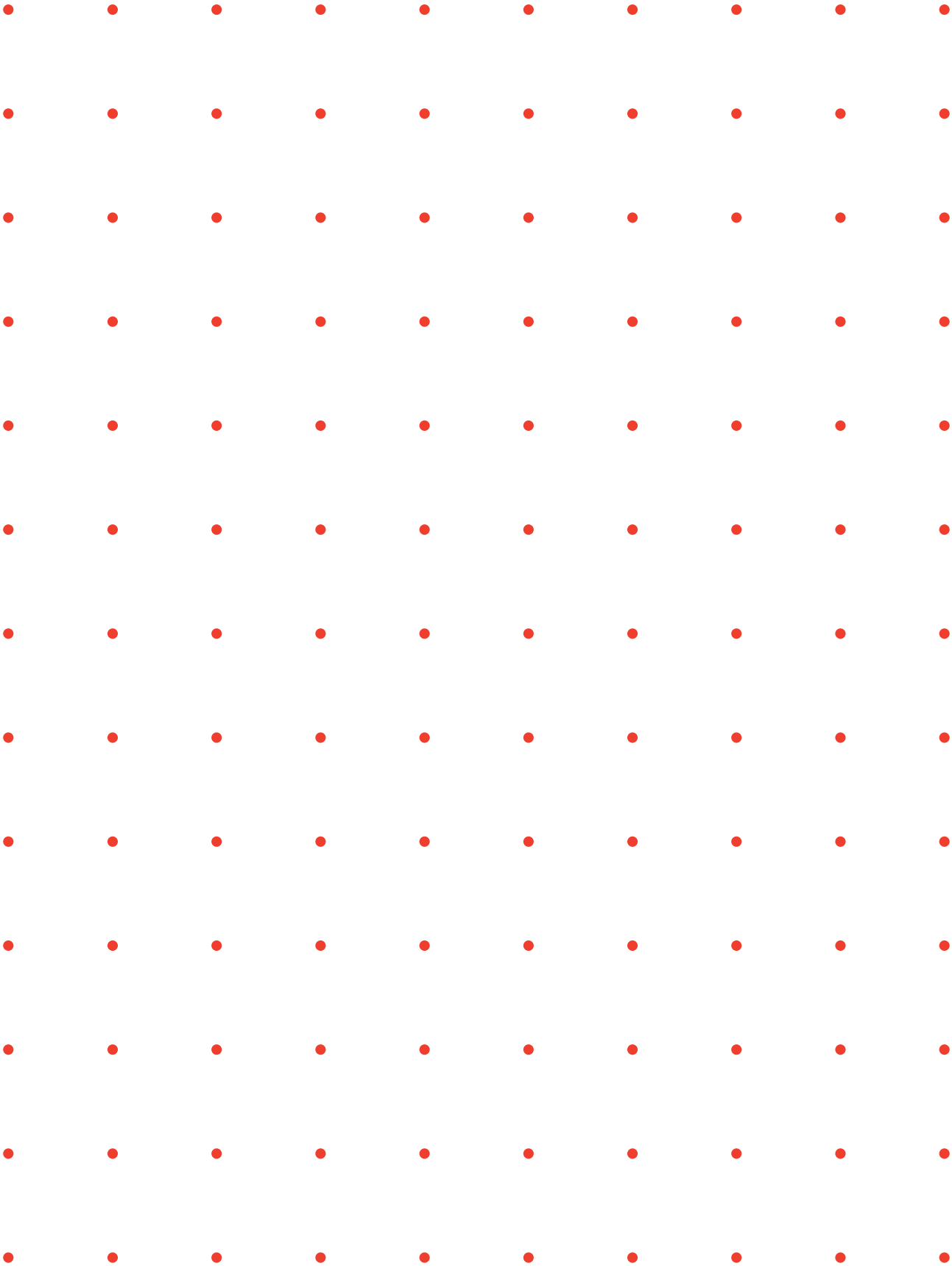

Organizacija kolegijalnog opažanja nastave u školi

Tijekom školske godine nema nikakve zapreke da pojedini nastavnik pozove kolegu/kolegicu na svoju nastavu pa da tu nastavu kasnije zajednički prokomentiraju. No ukoliko smo zainteresirani za uspostavljanje sustavnog i dugoročno održivog pristupa razvoja nastavničkih kompetencija, onda je ta organizacija posao rukovodstva škole (ravnatelja, stručnih suradnika, koordinatora samovrjednovanja i slično), čija je uloga stvaranje okvira i osiguravanje potpore tom procesu.

U procesu pripreme kolegijalnog opažanja treba donijeti niz odluka i odgovoriti na šest ključnih pitanja (Hitchens, 2014):

1. Zašto? Koja je svrha opažanja nastave?

Vodstvo škole mora jasno komunicirati da je primarni cilj procesa profesionalni razvoj, a ne evaluacija rada nastavnika. Svrha, zajedničko unaprjeđivanje nastavne prakse i profesionalno napredovanje, mora biti jasna svim sudionicima procesa. Također, da bi bilo efikasno, kolegijalno opažanje ne smije biti prisilno i obvezno za sve nastavnike, nego izbor svakog nastavnika (Napier i sur., 2014). Unaprijed je važno naglasiti da su izvještaji povjerljivi i služe isključivo unaprjeđenju nastavničke prakse. Time se smanjuju strahovi i otpor nastavnika.

2. Što će se opažati?

Unaprijed valja dogovoriti što će se na nastavi opažati. Brojni autori predlažu različite elemente za opažanje (prema Bezinović i sur., 2012). Na temelju literature iz područja nastavničkih kompetencija i iskustva u kolegijalnom opažanju, predlažemo da se u opažanje uključe sljedeći aspekti nastavnog procesa koji su relevantni za kvalitetu nastave na srednjoškolskoj razini obrazovanja:

- Osmišljenost nastavnog sata
- Efikasna organizacija
- Način izlaganja
- Postavljanje pitanja
- Način komunikacije
- Poticanje aktivnog učenja i prilagodba različitim učenicima
- Poučavanje strategija učenja
- Stvaranje poticajnog ozračja
- Uključenost učenika

Ponekad je moguće na razini škole ciljano se usredotočiti na dva ili tri elementa (primjerice na efikasnu organizaciju rada i prilagodbu različitim učenicima), ali u većini postupaka kolegijalnog opažanja uključuje se istodobno više relevantnih elemenata nastavnog procesa. Naravno, to ne isključuje mogućnost da opažani nastavnik zamoli opažača da posebnu pozornost obrati na neki element za koji misli da bi mu sugestije opažača pomogle kako ga poboljšati (npr. komunikacija s učenicima ili način izlaganja).

Prije provedbe kolegijalnog opažanja nastave treba i usuglasiti načine bilježenja opaženog ponašanja – hoće li to biti kratke bilješke, ček liste, skale procjene ili nešto drugo. Na temelju uvida u postojeće primjere i povratne informacije nastavnika koji su ranije sudjelovali u procesu, predlažemo i određeni način bilježenja koji razrađujemo u sljedećim poglavljima, a na kraju priručnika priloženi su i svi obrasci potrebni za provedbu cijelog procesa.

3. Tko će biti opažač?

Prvo je pitanje koliko opažača će doći opažati nastavu određenog nastavnika i kako će se organizirati međusobno posjećivanje. Kako bi se osigurao što je više moguće ravnopravni položaj opažanog nastavnika i opažača, preporučujemo da samo jedna osoba opaža nastavu svog kolege, a ne da je opažani nastavnik izložen istovremenom opažanju više osoba. Time se postiže da nije brojčano nadjačan prilikom razgovora nakon opažanja, već taj razgovor može biti opušteniji dijalog među kolegama koji razmjenjuju mišljenja i ideje o provedenoj nastavi. Također je važno podsjetiti da u slučaju kolegijalnog opažanja nastave, osoba u ulozi opažača ne može biti pedagog, psiholog ili ravnatelj, tj. član stručnog tima škole, već kolega nastavnik.

Neki autori sugeriraju formiranje parova nastavnika koji će jedan drugome opažati nastavu, dok drugi upućuju da se formiraju skupine od troje nastavnika. Međusobno posjećivanje parova nastavnika krije u sebi jednu potencijalnu poteškoću, a to je potreba da se kolegi pri davanju povratne informacije o nastavi uzvrati istom mjerom kao i što je on nama rekao, pa se to može svesti na međusobno hvaljenje i povlađivanje. Ako je prethodno bio pohvaljen i komplimentiran, drugi nastavnik će osjećati obvezu da uzvrati pohvalama svom kolegi, čak i ako pri uzvratnoj posjeti njegovoj nastavi uoči nešto što bi sigurno moglo biti bolje izvedeno. Stoga se autorice ovog priručnika zalažu za formiranje skupina od troje nastavnika, no to ne znači da će dvoje nastavnika opažati nastavu trećeg i onda će se tako izmjenjivati, nego će se opažanje uvijek odvijati jedan na jedan, a članovi trojke će se međusobno opažati po shemi A opaža B, B opaža C, C opaža A. Na taj način nema uzvratne posjete, a time ni pritiska na ujednačavanje povratne informacije.

Moguće je da opažani nastavnik sam izabire svog opažača, no češće institucija odlučuje o organizaciji opažanja i opažaču. Prednost prvog slučaja je manje stresa za opažanu osobu, koja najčešće bira sebi blisku osobu s kojim vjerojatno već i razmjenjuje iskustva. S druge strane, to je i nedostatak, jer od neutralnog opažača opažani može dobiti uvide iz sasvim nove perspektive.

Sljedeća je dvojba treba li opažač biti iste struke pa da u cijelosti razumije sadržaj nastave ili može biti stručnjak drugog profila koji će se više usmjeriti na način poučavanja i dati novi uvid u metode i tehnike koje nisu ovisne o sadržaju predmeta. Ako se uprava škole ne može odlučiti koji od ovih pristupa bi bio bolji, može organizirati kolegijalno opažanje tako da istom nastavniku jednom opažač bude stručnjak iz istog područja, a pri sljedećem opažanju nastavnik iz sasvim drugog područja (Cosh, 1998). Također treba donijeti odluku hoće li opažani i opažač biti osobe podjednakog radnog iskustva ili ne – vršnjaci će vjerojatno međusobno otvorenije komunicirati no iskusniji opažač može potaknuti neka pitanja i teme koje će mlađi previdjeti, dok mlađi mogu sugerirati neke svježe ideje i tehnike nepoznate starijim nastavnicima.

Što god odabrali, vrlo je važno da opažač zna dati dobru, konstruktivnu povratnu informaciju i zato je potrebno provesti temeljitu pripremu kolegijalnog opažanja koja uključuje i edukaciju opažača o primjerenom načinu komunikacije.

4. Kako će se opažanje provoditi?

Cijeli postupak treba biti transparentan i jasan sudionicima - svima treba biti jasna svrha i postupak kolegijalnog opažanja nastave. Zato je važno provesti uvodne radionice za sudionike na kojima će se postupak detaljno razraditi a nedoumice razjasniti. Posebno valja istaknuti ravnopravnost uloga bez obzira na različitost sudionika (godine staža, status,...). Sudionici trebaju osvijestiti da uloga opažača nije nuditi gotova rješenja već pitanjima poticati refleksiju opažanog nastavnika. Tijekom radionice treba jasno ukazati na važnost dogovora o sastanku prije opažanja, ponašanje pri opažanju i ulogu susreta nakon opažanja.

5. Koja će biti forma izvještaja?

Unaprijed treba definirati i formu izvještavanja: hoće li, primjerice, biti riječ o kratkim slobodnim bilješkama opažača ili o skali procjena. U kolegijalnom opažanju izlazni izvještaji su povjerljivi i vlasništvo su opažanog koji odlučuje o njihovoj uporabi (Hitchens, 2014.). Ako je riječ o službenoj uporabi izvještaja, za nju treba i suglasnost opažača. Ako je planirano da izvještaje koristiti i neko školsko tijelo ili uprava u svrhu edukacije ostalih nastavnika, to unaprijed treba biti jasno rečeno opažaču i opažanoj osobi. Također valja dogovoriti hoće li izvještaji biti anonimni ili ne. Naravno, u evaluacijskom modelu opažanja nastave izvještaj opažača je dostupan tijelima škole ili druge institucije.

6. Što dalje?

Nakon opažanja i susreta s opažačem opažani nastavnik odlučuje kako će iskoristiti povratne informacije za poboljšanje svoje nastave. Opažač je također nešto naučio iz procesa i može unaprijediti svoju nastavu. Moguće je i podijeliti iskustva s drugim nastavnicima, primjerice na stručnom aktivu, ili na razini škole prikupiti primjere dobre prakse i podijeliti ih na nastavničkom vijeću. Na taj se način iz individualnog iskustva stvara kolektivno učenje koje može dovesti do poboljšanja na razini cijele škole.

PITANJA ZA REFLEKSIJU:

- Kako biste Vi odgovorili na ovih šest pitanja praveći plan kolegijalnog opažanja za Vašu školu?
- Zamislite da ste ravnatelj/ica. Kako biste motivirali nastavnike da sudjeluju u procesu kolegijalnog opažanja?
- Što mislite koliko često bi trebalo organizirati kolegijalno opažanje u Vašoj školi (jednom u polugodištu, jednom u školskoj godini, jednom u dvije godine...)? Koji su Vaši argumenti za takvu odluku?

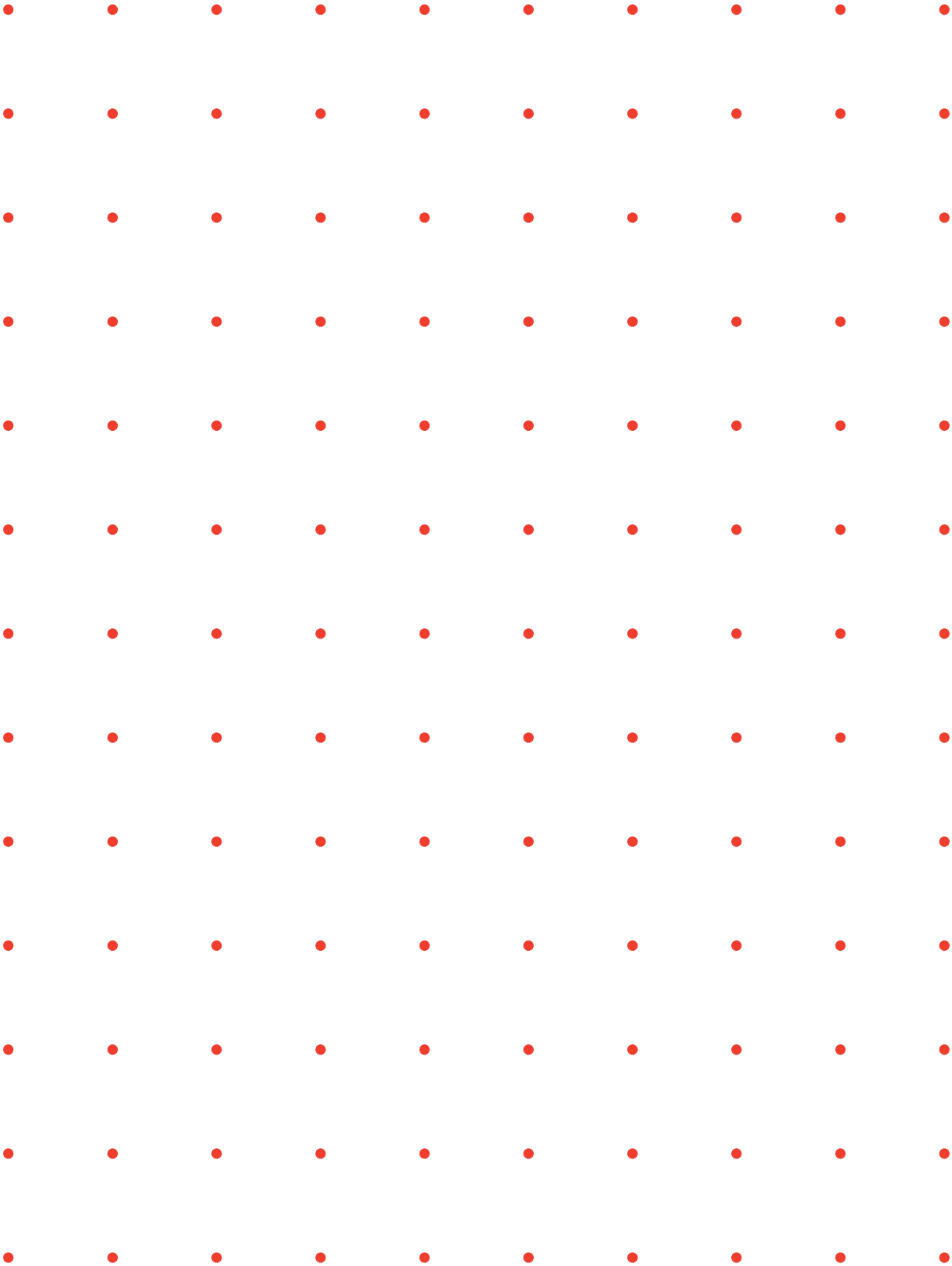

Proces kolegijalnog opažanja nastave

Proces kolegijalnog praćenja nije samo jednokratni posjet nastavnom satu, već strukturirani slijed od tri ključna koraka: (1) pripreme nastavne jedinice i dogovora kolega prije opažanja nastave, (2) samog dolaska na nastavu i opažanja provedbe nastavne jedinice uz pisanje bilješki opažača te (3) razgovora poslije opažanja, odnosno davanja povratne informacije opažanoj osobi. Svaki korak je neizostavan i doprinosi ukupnom uspjehu i korisnosti cijelog procesa. Stoga je potrebno pripremiti smjernice i upute za svaki od ovih koraka.

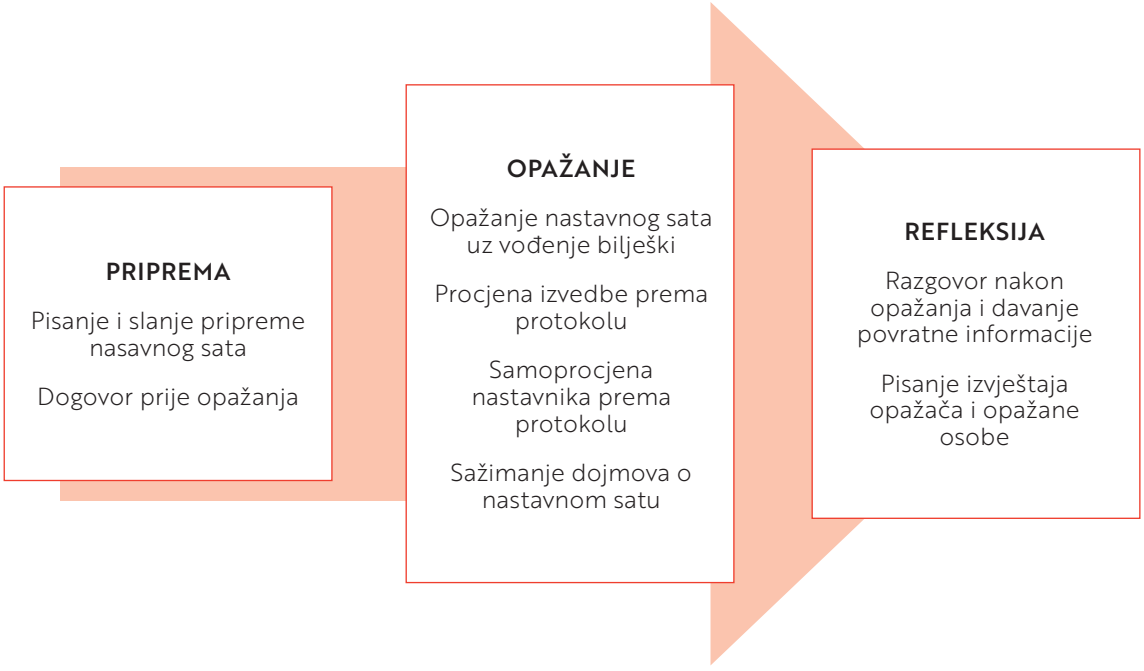

Korak 1: Priprema i dogovor prije opažanja

Priprema je temelj uspješnog kolegijalnog opažanja. Kolegijalno opažanje nastave odvija se tijekom redovnoga nastavnog procesa, što znači da se opaža nastava koju nastavnici izvode na uobičajeni način, a ne pripremaju posebnu izvedbu nastavnog sata kako bi impresionirali opažača. Osoba čija će se nastava opažati mogla bi stoga samo pozvati opažača na svoj nastavni sat bez ikakve pripreme. No, za potrebe kolegijalnog opažanja nastave, nastavnik koji će biti opažan treba **unaprijed pripremiti pisanu pripremu nastavne jedinice i poslati je osobi koja će opažati nastavu**. Ova priprema nastavnog sata, koji koji će biti predmet opažanja treba sadržavati ishode učenja koje nastavnik želi ostvariti na tom nastavnom satu, kao i razradu uvodnih, središnjih i završnih aktivnosti koje planira provesti kako bi se učenicima omogućilo postizanje planiranih ishoda.

Nakon toga, opažani nastavnik i opažač **sastaju se na uvodnom sastanku**. Ovaj sastanak, koji traje 30 do 60 minuta, ključan je za postavljanje temelja suradnje. Može se organizirati koji dan ranije ili istog dana, neposredno prije termina nastave koja će se opažati. Na ovom sastanku kolege se dogovaraju o načinu na koji će provesti opažanje te na što će se opažač osobito fokusirati. Poželjno je da osoba koja će biti opažana naglasi o kojim bi konkretnim aspektima svog poučavanja željela dobiti povratne informacije kako bi joj one poslužile za vlastiti profesionalni razvoj. To, naravno, ne znači da opažač neće opažati i ostale aspekte nastavnog procesa, no ovima će posvetiti posebnu pozornost.

Dogovor prije opažanja uključuje i određenje termina sastanka za razgovor nakon opažanja nastave. Taj bi se razgovor trebao održati što prije, dok su dojmovi još svježi, ali ne neposredno nakon nastave jer i opažanoj osobi i opažaču treba omogućiti dovoljno vremena za refleksiju i pripremu bilježaka.

Korak 2: Opažanje nastavnog sata

Sam proces opažanja trebao bi biti što je moguće nenametljiviji. Stoga je potrebno da opažač dođe na vrijeme te zajedno s nastavnikom uđe u razred i sjedne na dogovoreno mjesto s kojeg ima dobar pregled, ali ne ometa nastavnika ili učenike. Nastavnik kratko predstavlja opažača učenicima i objašnjava da opažač neće pratiti i procjenjivati njihovo znanje, već samo opažati nastavu. Opažač ne postavlja nikakva pitanja tijekom nastave i ne sudjeluje u aktivnostima na satu.

Tijekom sata, opažač opaža sve što se događa na nastavnom satu i vodi bilješke. Pritom se fokusira na **procese poučavanja, a ne na sadržaj** nastavnog sata. Bilješke se trebaju voditi opisno i konkretno, bez vrijednosnih sudova. Treba zabilježiti vrijeme koliko su trajale pojedine aktivnosti, opisati ponašanje nastavnika i učenika.

- **Loša bilješka:** "Nastavnik je dao sve od sebe da učenici razumiju gradivo." (Preopćenito)
- **Dobra bilješka:** "Nastavnik je triput provjerio razumijevanje Ohmovog zakona. Kada je vidio da se dvoje učenika muči s postavljanjem otpornika, prišao je i objasnio im korak po korak, koristeći dijagram." (Specifično, opisno)

Protokoli za opažanje i samoopažanje

Kako bi opažanje nastave rezultiralo konkretnijom povratnom informacijom, a ne samo općim dojmom o izvedbi nastave, uobičajeno je koristiti protokole za opažanje nastave koji sadrže sve elemente relevantne za kvalitetu nastavnog procesa. Sa sadržajem ovog protokola trebaju se unaprijed upoznati svi sudionici kolegijalnog opažanja nastave – i opažači i opažani.

Poželjno je da se istim protokolom služi i opažač, kako bi izrazio svoju procjenu opaženog nastavnog sata, i opažana osoba, kako bi samoprocijenila svoju izvedbu nastavne jedinice. I opažač i opažani

nastavnik trebali bi što je moguće prije, neposredno nakon završetka sata dok su dojmovi još svježi, ispuniti protokol za opažanje/samoopažanje nastave.

U ovom smo priručniku pripremile protokole za opažanje i samoopažanje koji se nalaze u Prilogu, a u kojima su razrađeni sljedeći aspekti nastavnog procesa:

- Osmišljenost nastavnog sata
- Efikasna organizacija
- Način izlaganja
- Postavljanje pitanja
- Način komunikacije
- Poticanje aktivnog učenja i prilagodba različitim učenicima
- Poučavanje strategija učenja
- Stvaranje poticajnog ozračja
- Uključenost učenika

Kratko ćemo opisati i objasniti svaki od ovih aspekata, kako bi i opažačima i opažanim nastavnicima bilo jasnije na što se svaki od ovih aspekata konkretno odnosi i koja je korist od opažanja svakoga od njih.

Osmišljenost nastavnog sata

Protokol započinje osvrtom na kvalitetu pripreme i metodičku razradu nastavnog sata. Procjenjuje se formulacija, realističnost i ostvarenost planiranih ishoda nastavnog sata, odabir nastavnih metoda i njihova prikladnost te struktura nastavnog sata i vremenska organizacija. Preduvjet uspješnog učenja je dobra strukturiranost i učinkovito korištenje vremena. Također, primjena različitih nastavnih metoda i strategija omogućuje da se većina nastavnih aktivnosti odvija interaktivno, čime se povećava vjerojatnost zadržavanja informacija i konstrukcije znanja.

Efikasna organizacija

Osim što su u nastavi kreativni i koriste razne metode kojima potiču aktivno učenje, uspješni nastavnici su i vješti u upravljanju dinamikom nastavnog sata kako bi se vrijeme maksimalno iskoristilo i kako ne bi bilo praznog hoda koji smanjuje uključenost učenika. Godine iskustva u nastavi pomažu nam da budemo efikasniji i bolje organizirani. Neovisno o iskustvu, efikasnost se može poboljšati dobrom pripremom nastavnog sata te svih materijala i pribora koji će se na satu koristiti.

Način izlaganja

Važan element kvalitete nastave je nastavnikov način verbalnog izlaganja: jasnoća i strukturiranost izlaganja uz korištenje primjera bliskih učenicima, argumentiranje važnosti sadržaja, njegovo povezivanje s drugim gradivom i/ili praksom te povremeno sumiranje sadržaja i provjera razumijevanja. Ovi elementi pomažu učenicima da se maksimalno usmjere na proces učenja i olakšavaju njihovu konstrukciju znanja.

Postavljanje pitanja

Uspješni nastavni proces uključuje interakciju s učenicima, a tome doprinosi nastavnikova vještina postavljanja pitanja. Pitanja trebaju biti jasna, poticati učenike na razmišljanje, povezivanje i zaključivanje, no treba im dati i dovoljno vremena za dosjećanje, razvoj ideje i verbaliziranje

odgovora. Kakav god bio odgovor pojedinog učenika, svi mogu iz njega naučiti ako ga nastavnik pravilno i podržavajuće prokomentira, objašnjavajući zašto je odgovor točan ili pogrešan.

Način komunikacije

Boljem razumijevanju gradiva pridonosi dobra verbalna i neverbalna komunikacija tijekom nastavnog sata: odgovarajuća brzina i glasnoća govora, primjerene kretnje i gestikulacija te kontakt očima s učenicima. Pritom je važno da je nastavnik usmjeren na komunikaciju sa svakim učenikom i učenicom, a ne da se obraća i gleda samo nekolicinu najaktivnijih učenika ili one koji sjede u prvim redovima.

Poticanje aktivnog učenja i prilagodba različitim učenicima

Kvalitetna nastava pretpostavlja aktivno sudjelovanje i uključenost učenika tijekom nastavnog sata. Ona također podrazumijeva i pristup usmjeren na učenike, što uključuje i njihove individualne razlike te naglašava potrebu za diferencijacijom poučavanja kao suprotnost pristupu koji je usmjeren na nekog imaginarnog, prosječnog učenika. U prilagodbi nastavnog procesa pojedinim učenicima nastavnik može zadavati zadatke različite težine i zahtjevnosti, osigurati dodatno vrijeme za učenje i vježbu, pružiti dodatne upute ili objašnjenja i slično. Kako bi nastavu prilagodio potrebama i interesima učenika, nastavnik im može dati i mogućnost izbora između različitih aktivnosti i pristupa radu, pod uvjetom da svi oni vode ostvarenju planiranih ishoda.

Poučavanje strategija učenja

Istraživanja pokazuju da je za učinkovito i trajno učenje ključno razvijati samoregulirano **učenje i jačati** metakognitivne vještine (Teddlie i sur., 2006; Dignath i Büttner, 2008; Hattie, 2009). Tijekom nastavnog sata nastavnici mogu izravno poučavati i pomagati učenicima razvijati te vještine. Mogu poticati kreativni pristup rješavanju problema (traženje različitih rješenja ili putova rješavanja), poučavati ih kako provjeravati ponuđena rješenja, ali i kako optimizirati svoj proces učenja i kako surađivati međusobno.

Stvaranje poticajnog ozračja

Poticajno ozračje za učenje jedan je od najvažnijih preduvjeta uspješnog učenja. Ono se postiže kada se nastavnik prema učenicima odnosi s poštovanjem i prihvaćanjem, pokazuje interes za njihove potrebe, iskustva i način razmišljanja, sluša ih i tako svojim ponašanjem modelira poželjno ponašanje u grupi. Uspješni nastavnici stvaraju podržavajuće i opušteno ozračje koje potiče međusobno uvažavanje, samopouzdanje i samopoštovanje učenika, njihovu uključenost u nastavu i međusobnu suradnju.

Uključenost učenika

U posljednjem dijelu protokola opisuje se ponašanje učenika na nastavnom satu: postavljaju li pitanja nastavniku, odgovaraju li na nastavnikova pitanja, koliko su pažljivi na nastavi te u kojoj mjeri i na koji način sudjeluju u aktivnostima. Važno je opisati nastavni sat i iz ove perspektive jer ponašanje učenika može biti jasan pokazatelj uspješnosti nastavnika u ostvarenju učinkovitoga nastavnog procesa.

Protokoli se ispunjavaju prema uputi na vrhu stranice, tako da se za svaki element označi jedna od tri opcije: 0, +/- ili +, ovisno o tome je li taj element izostao, bio djelomično zadovoljen ili je bio uspješno ostvaren. Kako postoje različiti oblici nastave i nastavni se sati mogu jako razlikovati s obzirom na gradivo koje se obrađuje, postoji mogućnost i da se u konkretnoj situaciji neki elementi ne mogu procijeniti – u redu je da ih se u protokolu samo preskoči.

Pripremljeni protokoli za opažanje i samoopažanje nastave su u potpunosti paralelni, što omogućuje opažaču i opaženoj osobi da razmisle i izraze svoje dojmove o istim elementima nastavnog sata. Tako se oboje mogu dobro pripremiti za razgovor nakon nastave u kojem će te dojmove razmijeniti i usporediti. Za tu svrhu potrebno je u obrascu Dojmovi nakon opažanja nastavnog sata (u Prilogu) sažeti i objediniti glavne uvide u značajke održanog nastavnog sata, elemente koji su pridonijeli njegovoj kvaliteti i elemente koji su bili nedovoljno dobri i moglo bi ih se poboljšati.

PITANJA ZA REFLEKSIJU:

- → Na koje aspekte biste željeli da opažač posebno obrati pažnju na Vašoj nastavi? Ovisi li to o razrednom odjelu, specifičnom nastavnom satu ili primjećujete neke svoje tipične „slabije točke“?
- → Razmislite postoje li još neki aspekti koje biste voljeli opažati u školi (primjerice ponašanje nastavnika i učenika tijekom provjere znanja) i kako biste, zajedno s drugim nastavnicima, razradili čestice/opise ponašanja za taj aspekt.

Korak 3: Razgovor nakon opažanja – povratna informacija o opažanoj nastavi

Ovo je najvažniji dio procesa, jer omogućuje pružanje kolegijalne podrške među nastavnicima te pridonosi njihovoj motivaciji za unaprjeđenjem vlastite nastave. Kako bi se ta njegova svrha ostvarila, iznimno je važno kada i na kakav način će se taj razgovor provesti.

Razgovor se treba održati što prije, dok su dojmovi svježi, ali ne neposredno nakon sata kako bi se ostavilo vremena za refleksiju. Bilo bi najbolje sljedećeg dana ili najviše do tri dana nakon opažanja nastave. Kad se dojmovi malo slegnu, lakše će se o njima konstruktivno razgovarati i nastavnici se neće izgubiti u detaljima bez uvida u cjelinu. Opažač će moći izdvojiti bitno i strukturirati svoju povratnu informaciju, dok će opažana osoba u razgovoru biti objektivnija i manje obrambena nakon što je samoprocijenila izvedeni nastavni sat.

Ključno je da se razgovor odvija u ozračju suradnje i međusobne podrške. On treba biti ugodan i konstruktivan, jasno usmjeren na zapažanja s nastavnog sata. Svrha razgovora je razmjena dojmova i ideja među kolegama, zajedničko razmišljanje o mogućnostima unaprjeđenja nastave te uvođenju potrebnih promjena. Razgovor pruža osobnu i profesionalnu korist opažanoj osobi, ali i opažaču. Opažanom se nastavniku tijekom razgovora mora dati dovoljno vremena da opiše svoje dojmove i izrazi svoje mišljenje prije nego što će opažač iznijeti svoja zapažanja i komentare.

Preporučuje se da nastavnici vode razgovor koristeći jednostavnu tehniku od četiri koraka (Pendleton i sur., 2003):

1. Opažani nastavnik opisuje što misli da je činio dobro
   “Mislim da je uvod bio dobar i da su učenici razumjeli osnovne pojmove.”
2. Opažač ističe što smatra da je nastavnik činio dobro
   “U potpunosti se slažem. Svidjelo mi se kako si postavio problem na početku i kako si koristio svakodnevne primjere. To je učenicima olakšalo da se povežu sa sadržajem.”
3. Opažani nastavnik sugerira što misli da može unaprijediti
   “Mislim da sam im prebrzo dao rješenje kad su zapeli. Činilo mi se da gubim vrijeme, ali sad vidim da su izgubili priliku za samostalno razmišljanje.”

4. Opažač nudi svoje viđenje o tome što bi se moglo unaprijediti
"Uočio sam to. Možda bi se moglo pokušati s tehnikom 'pitanja za refleksiju', tako da im postaviš pitanja koja ih navode na točan put, a da im ne daješ gotova rješenja. Na primjer, možeš ih pitati Što misliš da bi se dogodilo ako bi u ovoj situaciji povećao napon?"

Ovakav pristup osigurava da povratna informacija bude konstruktivna, specifična i usmjerena na ponašanje koje se može mijenjati, a ne na osobnost opažanog nastavnika. Nije dobro da opažači tijekom ovog razgovora budu jedini koji govore i samo iznose svoju kritiku (koliko god ona bila konstruktivna) opažanom kolegi ili kolegici, već trebaju nastojati da razgovor bude dvosmjeran, trebaju postavljati otvorena pitanja i aktivno slušati odgovore i dojmove opažane osobe, te povremeno provjeravati kako je njihov sugovornik razumio njihove komentare i sugestije.

Konstruktivna povratna informacija

U školskom i radnom okruženju često smo u poziciji kritizirati nečiji uradak. Naša je profesionalna uloga korigirati način na koji učenici rade svoje zadatke, ponekad trebamo usmjeravati i postupke roditelja, a u radnom kolektivu smo često u situaciji da želimo uputiti konstruktivnu kritiku kolegi ili kolegici.

Osoba će najbolje prihvatiti našu kritiku ukoliko je ona dana u obliku konstruktivne povratne informacije u kojoj kombiniramo podržavanje poželjnog ponašanja s kritikom postupaka za koje mislimo da bi se mogli poboljšati. Takva povratna informacija smanjuje vjerojatnost otpora od strane druge osobe i time povećava vjerojatnost promjene ponašanja.

I učenicima i kolegama dajemo povratne informacije:

- kako bismo ih motivirali na ulaganje daljnjeg truda
- kako bi nastavili s poželjnim ponašanjem, razvijali samopouzdanje
- kako bi raspolagali konkretnim informacijama o tome što dobro rade, a što trebaju poboljšati

Koja su obilježja konstruktivne povratne informacije koja potiče refleksivnost kod sugovornika, a ne izaziva obrambeni stav i otpor?

- odnosi se na postupke, a ne na karakteristike osoba
- opisuje, ne vrednuje
- specifična je i konkretna, a ne općenita
- odnosi se na postupke koje je moguće mijenjati
- zagovara, a ne nameće promjene
- uključuje razmjenu informacija, a ne davanje savjeta
- obuhvaća onoliko informacija koliko primatelj može prihvatiti i iskoristiti, a ne nužno sve koje bi pošiljatelj želio dati
- zahtijeva podržavajući odnos koji se temelji na povjerenju i iskrenoj brizi

Kako formulirati poticajnu povratnu informaciju? Najpoznatija je tzv. **„sendvič tehnika"**:

- Početi s onime što ste primijetili da je dobro
- Nakon toga slijede sugestije o poboljšanju
- Završite s još nekom pohvalom, u pozitivnom tonu

Podržavajuća povratna informacija sastoji se od tri dijela i ima sljedeću strukturu:

1. Pohvala

Počnite s **pozitivnim**: s **konkretnom pojedinošću** koja vam se svidjela (to je ono dobro što želite da osoba zadrži u svom ponašanju). Važno je da budete što konkretniji kako bi osoba točno znala što je dobro napravila.

Nije dovoljno reći "*Super je bilo*," već "*Primijetio sam da ste jako dobro povezali sadržaj s praksom, to je učenicima pomoglo da odmah vide primjenu naučenog*."

2. Kritika/pitanje:

Ukažite na konkretni postupak koji se može poboljšati, ali to formulirajte kao **svoj dojam**. "*Čini mi se da učenici nisu imali dovoljno vremena za rješavanje zadatka*." Ili, još bolje, postavite pitanje: "*Što mislite, je li bilo dovoljno vremena da učenici završe zadatak?*"

I ovdje je važno biti što konkretniji kako bi osoba točno znala što bi bilo poželjno promijeniti. Posebno je važno kritiku formulirati na način da je jasno kako se radi o našem dojmu, a ne moralizirati i osobi nametati što je trebala ili morala bolje učiniti. Naime, ono što se nama nije svidjelo možda će se svidjeti nekome drugome. Naglašavanje toga da se radi o našem dojmu ključni je faktor u smanjivanju vjerojatnosti otpora od strane osobe.

Također je važno osobu ne zasipati s previše kritike, već izdvojiti jednu do dvije stvari koje smatrate najvažnijima.

3. Sugestija

Završite pozitivno, dajući konkretan prijedlog koristeći **ja-poruku**. "*Ja bih u toj situaciji pokušala smanjiti broj zadataka ili im dati više vremena*." Ovo je neizostavni dio dobre povratne informacije jer vrlo često osobe rade nešto krivo zato što ne znaju drugačije, pa je konkretan prijedlog kako promijeniti ponašanje najkorisniji.

Ja-poruka općenito potiče na suradnju i ostavlja drugima prostor da preuzmu odgovornost za vlastito ponašanje te samostalno odluče prihvatiti našu kritiku ili to ne učiniti. Ti-poruke (npr. „*Trebala bi napraviti* ....") šalju poruku da mi znamo što je najbolje za drugu osobu pa izazivaju otpor i manju spremnost na suradnju te ih zbog toga treba izbjegavati.

Sjetite se metafore: povratna informacija je kao poklon. Možete je dati s dobrom namjerom, a primatelj je može prihvatiti ili odbaciti.

PITANJA ZA REFLEKSIJU:

- Razmislite i napišite od riječi do riječi kako biste dali povratnu informaciju kolegi koji je tijekom sata komunicirao samo s manjim brojem učenika dok su ostali bili nepažljivi.
- Razmislite što biste odgovorili na povratnu informaciju koja je izrečena na pogrešan način – kolega Vam kaže što ste sve MORALI drugačije raditi na nastavi.

Studije slučaja – Primjeri iz prakse škola

Primjena kolegijalnog opažanja je univerzalna, no njena se provedba prilagođava specifičnostima svake škole. Sljedeći primjeri, iako fiktivni, temelje se na stvarnim iskustvima i pokazuju kako se proces može uspješno primijeniti u različitim obrazovnim kontekstima.

Studija slučaja 1: Industrijska škola

- **Sudionici:** Nastavnik elektrotehnike i nastavnica hrvatskog jezika.
- **Scenarij:** Nastavnik drži sat o Ohmovom zakonu, s ciljem da učenici ne samo nauče formulu, već i da je primijene u praktičnoj vježbi. Zabrinut je da je teoretski dio previše suhoparan i da bi mogao izgubiti pažnju učenika. Zato je odlučio pozvati kolegicu.
- **Priprema:** Na uvodnom sastanku, nastavnik i nastavnica hrvatskog jezika dogovorili su se da će se fokusirati na uvodni i završni dio sata – koliko uspješno je nastavnik motivirao učenike na početku, i koliko je uspješno povezao teoriju i praksu na kraju.
- **Opažanje:** Nastavnica je primijetila da je nastavnik započeo sat s kratkim videom o kvaru na električnom uređaju i pitanjem "Što mislite da se ovdje dogodilo?". Time je odmah potaknuo interes. Učenici su aktivno sudjelovali. Primijetila je da je nastavnik vrlo precizan i da na sva pitanja daje jasan odgovor.
- **Razgovor:** Nastavnik je sam zaključio da je mogao dati učenicima više vremena da sami formuliraju hipoteze na početku sata. Kolegica je to potvrdila i dodala da je njegova preciznost u objašnjenjima izvrsna, ali da bi mogao postaviti pitanja koja potiču učenike na to da oni sami izvedu zaključke. Predložila je da sljedeći put, umjesto da im on kaže zašto je došlo do kvara, postavi pitanja poput: "Što se događa s otporom kada raste temperatura?"
- **Zaključak:** Nastavnik je dobio potvrdu da je početak sata bio iznimno uspješan, a istodobno je dobio konkretan prijedlog za poboljšanje vještine postavljanja pitanja. Nastavnica hrvatskog jezika je naučila više o specifičnostima tehničke nastave i u dogovoru s kolegom prenijela ideju o motivirajućem uvodu na sjednici nastavničkog vijeća.

Studija slučaja 2: Umjetnička škola

- **Sudionici:** Nastavnica likovne kulture i nastavnik engleskog jezika.
- **Scenarij:** Nastavnica likovne kulture vodi radionicu grafike. Proces je vrlo praktičan i zahtijeva individualni rad s učenicima. Željela je dobiti povratnu informaciju o neverbalnoj komunikaciji s učenicima i radnoj atmosferi u razredu.
- **Priprema:** Dogovoreno je da se nastavnik engleskog jezika fokusira na to koliko vremena nastavnica posvećuje svakom učeniku i kako koristi neverbalnu komunikaciju (kretnje, kontakt očima, izraz lica).

- **Opažanje:** Nastavnik engleskog primijetio je da se nastavnica kreće po cijeloj radionici, prilazi svakom stolu i daje personalizirane savjete. Zabilježio je da su njezina gestikulacija i mimika izražajne, što je u umjetničkoj nastavi ključno. Također je primijetio da su učenici opušteni i da se ne boje pogriješiti.

- **Razgovor:** Nastavnica je sama istaknula da joj je ponekad teško balansirati između individualne i grupne podrške. Nastavnik je potvrdio da je njen individualni pristup iznimno uspješan, ali je predložio da razmisli o tome da ponekad pozove par učenika s istim problemom da zajedno pronađu rješenje.

- **Zaključak:** Nastavnica je dobila potvrdu da je njezina intuicija u radu s učenicima dobra, a dobila je i ideju kako da se bolje organizira. Nastavnik je osvijestio da je neverbalna komunikacija, iako suptilna, ključna za uspostavljanje dobre klime za učenje.

Studija slučaja 3: Tehnička škola

- **Sudionici:** Nastavnik strojarstva i voditelj stručnog aktiva strojarske struke.

- **Scenarij:** Nastavnik strojarstva drži sat o tehničkim crtežima. Voditelj aktiva je zadužen za provođenje kolegijalnog opažanja i želi na vlastitom primjeru pokazati kako proces može biti koristan i za iskusne nastavnike. Fokus je na preciznosti i razumljivosti uputa.

- **Priprema:** Nastavnik je pripremio detaljan plan. Dogovorio je da voditelj aktiva obrati pažnju na to koliko su učenici samostalni nakon što im on da upute.

- **Opažanje:** Voditelj je primijetio da su upute iznimno precizne, što je rezultiralo minimalnim brojem pitanja od strane učenika. Primijetio je da su se neki učenici odmah snašli, dok su se drugi mučili s interpretacijom.

- **Razgovor:** Nastavnik je izjavio da je zadovoljan što su upute bile jasne, ali je i sam uočio da je morao individualno raditi s nekolicinom učenika. Voditelj je pohvalio izvrsnu pripremu, ali je predložio da se isprobaju dvije varijante uputa: vizualna (dijagram) i pisana. Također je predložio da učenicima zada da sami jedni drugima objasne upute u paru.

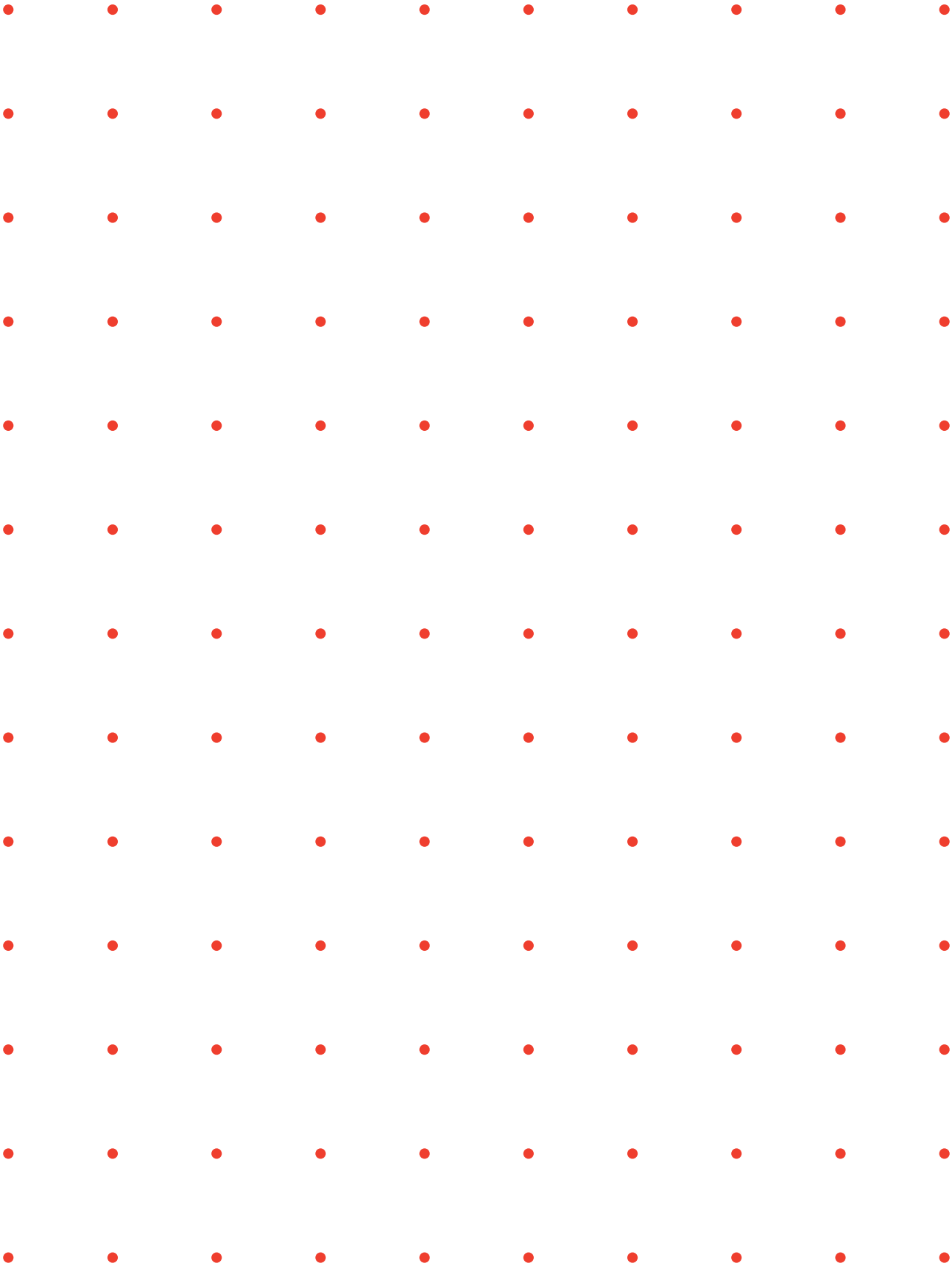

Izvještaj o provedenom opažanju nastave

Oblik i sadržaj izvještaja

Ako škola provodi proces kolegijalnog opažanja nastave, od sudionika će se vjerojatno tražiti i izvještavanje o provedenom postupku. Ono može biti samo administrativno, tj. izvještava se tko je opažao čiju nastavu i kada, kako bi se mogla voditi evidencija o provođenju ove aktivnosti u instituciji. Svrhovitije je pisanje izvještaja opaženoj kvaliteti nastave, u obliku opisa dobrih aspekata opažane nastave i elemenata koji bi se mogli unaprijediti. Takav izvještaj može biti koristan i opažanoj osobi i opažaču, ali i ostalim nastavnicima u instituciji jer se iz njega mogu učiti primjeri dobre prakse, kao i uočiti potreba za dodatnom edukacijom i podrškom nastavnicima u unaprjeđivanju njihovih nastavničkih kompetencija.

Prema Hitchensu (2014), važno je dogovoriti da su izlazni izvještaji vlasništvo opažane osobe – ona odlučuje kako će ih koristiti i kome će ih pokazati. Ako se izvještaje opažača i opažanog u modelu kolegijalnog opažanja želi koristiti u svrhu edukacije ostalih nastavnika, to treba biti unaprijed jasno rečeno opažaču i opažanoj osobi te mora biti dogovoreno na koji način: anonimno ili ne. Ako se izvještaj ne koristi u institucionalne svrhe, opažač je dužan smatrati ga povjerljivim i namijenjenim samo za povratnu informaciju opaženoj osobi te ga neće pokazivati niti o njemu pričati ikome drugom.

Neovisno o svrsi izvještaja, važno je dogovoriti njegov sadržaj te piše li ga samo opažač ili i opažana osoba. Kako mi vjerujemo da iz procesa kolegijalnog opažanja nastave oba sudionika mogu imati koristi, u ovom priručniku predlažemo da **i opažač i opažana osoba pišu kratki refleksivni izvještaj o opažanoj nastavi**. U njemu se od svakoga od njih očekuje da istaknu što smatraju da je u opažanom nastavnom satu bilo dobro, što smatraju da bi se moglo poboljšati te da navedu kakvu su korist za sebe imali zahvaljujući ovom iskustvu. Obrazac za izvještaj nalazi se u Prilogu na kraju priručnika.

Važno je prigodom pisanja izvještaja uzeti u obzir i ono što se čulo i raspravilo tijekom razgovora nakon opažanja, a ne samo mehanički prepisati dojmove s opažanog sata. Opažani nastavnik će svoj izvještaj napisati također uzimajući u obzir svoj protokol za samoopažanje i informacije koje je dobio u razgovoru s opažačem te će odabrati ono što želi istaknuti kao dobre elemente svoje nastave i ono što vidi kao smjernice za poboljšanje.

Evidencija i analiza izvještaja

Ako je škola odlučila uvesti model kolegijalnog opažanja nastave kao redovitu aktivnost svake ili svake druge godine, vodit će brigu i o praćenju te aktivnosti. Odabrat će određeni način evidentiranja međusobnog posjećivanja nastavnika te način prikupljanja i arhiviranja izvještaja. To će zahtijevati i određivanje osobe koja će sve koordinirati i brinuti o kontinuiranom evidentiranju i pohranjivanju izvještaja. Moguće je, naravno, koristiti digitalne alate da se taj proces pojednostavni i ubrza, no uvijek će biti potrebno da neka osoba vodi o tome brigu i sve koordinira.

Evidentiranje održanih posjeta nastavi i nastavnika koji su u tome sudjelovali ima smisla ako se na temelju te evidencije donose neke odluke ili se nastavnici na neki način pohvaljuju i ističu kao primjer brige o razvoju nastavničkih kompetencija. Škola može odlučiti takve nastavnike i nagraditi za njihova nastojanja na unaprjeđenju kvalitete nastave. Ovakvo praćenje i vrednovanje sudjelovanja u kolegijalnom opažanju nastave važno je za motivaciju već uključenih nastavnika, kao i za poticaj drugih nastavnika da se i sami uključe u ovaj proces.

Motiviranosti nastavnika još će više pridonijeti analiza prikupljenih izvještaja i prezentiranje primjera dobre prakse. Ako opaženi nedostaci posluže kao poticaj za organiziranje ciljanih edukacija, a ne kao osnova za kritiziranje i prigovaranje nastavnicima, i to će pridonijeti motiviranosti nastavnika za uključivanje u ovaj proces i unaprjeđivanje vlastite nastave.

Razvoj kvalitete institucije

Već smo napomenuli kako kolegijalno opažanje doprinosi međusobnom povezivanju nastavnika u školi, dobrim međuljudskim odnosima, stvaranju kulture u kojoj se briga o nastavi cijeni. Valja napomenuti da je kolegijalno opažanje istodobno važan element brige o kvaliteti i snažan poticaj njezina razvoja. Provedbom i analizom rezultata kolegijalnog opažanja, uz poštivanje anonimnosti i želja opažanih nastavnika, može se značajno unaprijediti kvaliteta nastave. Tako opažajući tuđu nastavu nastavnici vide moguće teškoće, ali dobivaju i nove ideje, kad su opažani osvijeste neke svoje pogreške, ali i dobre strane svog nastavnog rada, a kad osoba koja brine o kvaliteti/provedbi kolegijalnog opažanja iznese objedinjene rezultate to pokazuje da škola sustavno brine o kvaliteti i radi na njezinu razvoju - primjerice kroz isticanje dobrih praksi ili kroz organiziranje edukacija za poboljšanje nastavničkih kompetencija.

PITANJA ZA REFLEKSIJU:

- → Što mislite, na koji način bi se izvještaji mogli prezentirati u Vašoj školi kako bi se povećala motivacija nastavnika za sudjelovanje u kolegijalnom opažanju nastave?
- → Razmislite kako bi se sve mogli nagraditi nastavnici koji sudjeluju u kolegijalnom opažanju.

ISKUSTVA IZ PRAKSE

Na temelju svog iskustva, što biste savjetovali, na što bi trebalo paziti prilikom provedbe KON-a?

Vrlo su važni sastanci prije i nakon opažanja.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Ne smije se konstruktivne kritike shvaćati kao osobne i treba popraviti ono na što nam je ukazano jer samo tako možemo unaprijediti izvođenje nastave i poboljšati naš rad s učenicima.

Nastavnik strukovnih predmeta s manje od 5 godina iskustva u nastavi

Prilikom provedbe trebalo bi paziti na periode provedbe i intervale u razmjeni tako da se ne dogodi veliki vremenski odmak. Također, za strukovne nastavnike predlažem 2 sata KON-a , jedan iz teorije, a drugi iz vježbi.

Nastavnik strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

U našoj školi se to provodilo jako profesionalno i diskretno, usmjereno na nastavnika koji drži nastavu. Mislim da je to najvažnije da se ne komentira dalje nečiji rad.

Nastavnica strukovnih predmeta s 5 do 10 godina iskustva u nastavi

Važno je da se stvori sigurno i poticajno okruženje u kojem će se oba nastavnika osjećati ugodno. Zbog toga je potrebno da se u početku opažaju nastavnici koji su već u dobrim međuljudskim odnosima i imaju izgrađeno međusobno povjerenje. Tako se smanjuje mogućnost nelagode i nesporazuma, a naglasak se stavlja na učenje i razmjenu iskustava.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Moje je mišljenje da bi ga trebalo provoditi češće jer je izuzetno korisno, barem s mlađim i neiskusnijim nastavnicima. Korisno je i za dobivanje uvida u druge predmete, stvaranje međupredmetnih korelacija, širenja vidika i unaprjeđivanja vlastite prakse. Smatram da bi trebalo smanjiti opseg formulara opažanja ili ga barem prilagoditi tako da ne oduzima previše vremena prilikom ispunjavanja, a da i dalje služi kao relevantna povratna informacija opažanom kolegi. Taj formular je jedini demotivirajući element KON-a iako je potreban, ali je predetaljan i formalan. Razgovor između kolega i kratki izvještaj je po meni sasvim dovoljan.

Nastavnica strukovnih predmeta s manje od 5 godina iskustva u nastavi

Trebalo bi pripaziti na razdoblje u nastavnoj godini kada se ono organizira, da budu nastavnici različitih struka, različitog iskustva u predavanju i da budu posjete na barem 2 nastavna sata.

Nastavnica strukovnih predmeta s 5 do 10 godina iskustva u nastavi

Da svi nastavnici sudjeluju u opažanju barem jednom godišnje kao opažač, i jednom kao opažani.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Umjesto uniformiranog upitnika s ocjenama od 1 do 5 i izjava koje se vrte i na koje se bespotrebno troši vrijeme, a ne koriste niti opažanome niti opažaču, više se koncentrirati na refleksiju i dojmove s nastavnog sata i konstruktivni razgovor kolega (pohvala, prijedlozi,...)

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Treba imati dobro pripremljen obrazac za opažanje nastave što uvelike olakšava i ubrzava sam proces razgovora nakon opažane nastave.

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Da postoje točno određene smjernice što kolege opažaju i da to ostane na razini kolegijalnih posjeta u svrhu upoznavanja novih metoda i unaprjeđenja rada svih sudionika, a ne da se pretvori u neke "nadzorničke" posjete u kojima se onaj koji opaža postavlja kao autoritet..

Nastavnica općeobrazovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

Takve projekte treba jako dobro razraditi i iskomunicirati jer na nastavni sat često dolaze ljudi koji to moraju (mentori koji nas pripremaju za državni ispit, članovi stručne službe, ravnatelj, savjetnici) pa nastavnici često zaziru od opažanja bilo koje vrste.

Nastavnica strukovnih predmeta s više od 10 godina iskustva u nastavi

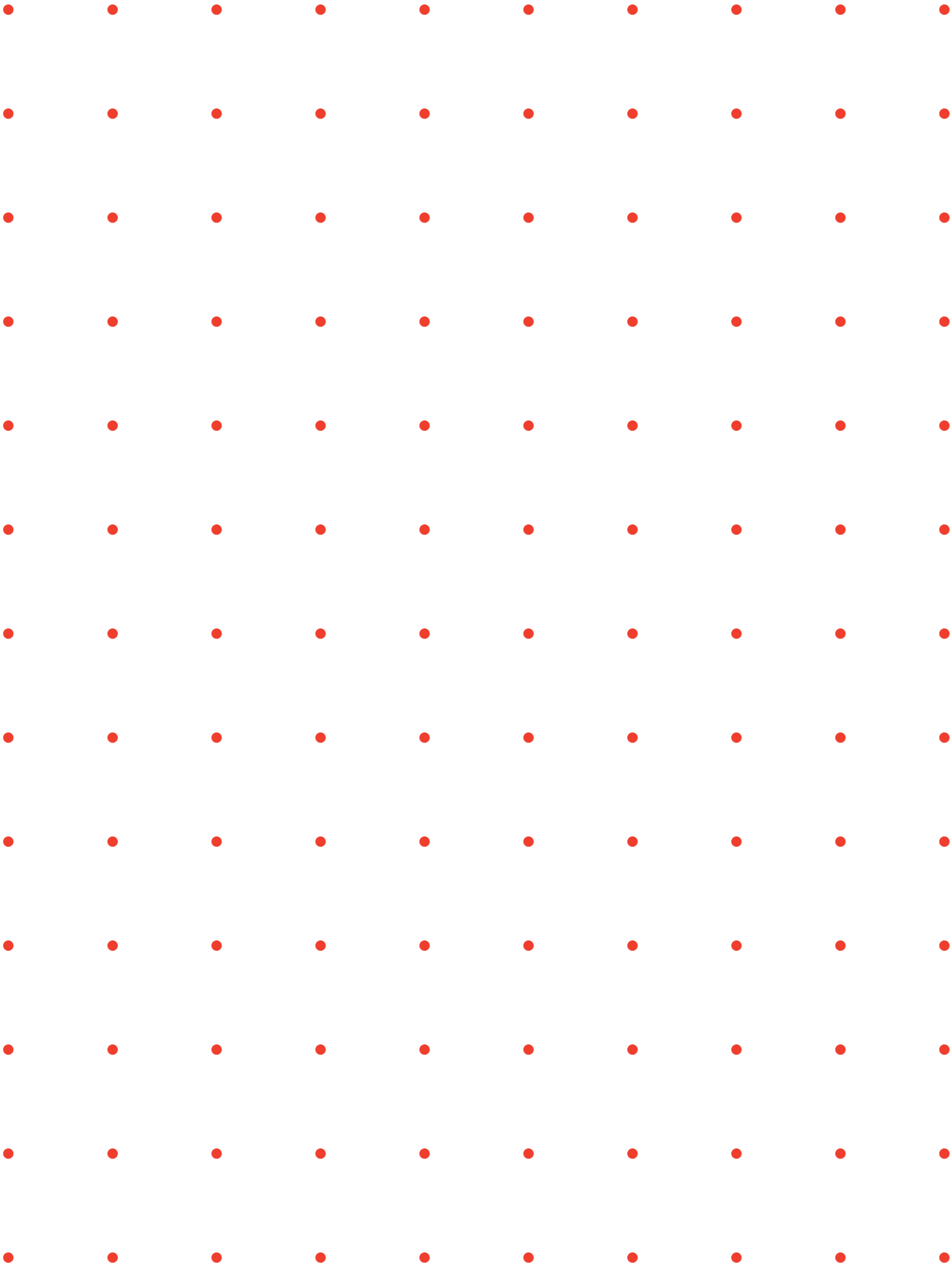

Zaključak i preporuke

Kolegijalno opažanje nastave je, kada se provodi s ispravnim pristupom, mnogo više od administrativne obveze. To je snažan alat za unaprjeđenje nastavničke prakse, koji istodobno jača profesionalne odnose unutar kolektiva. Umjesto da bude izvor stresa i nelagode, može postati motor profesionalnog razvoja i kontinuiranog učenja.

Preporuke za nastavnike

- **Budite otvoreni za učenje:** Prihvatite kolegijalno praćenje kao priliku za osobni i profesionalni razvoj. Gledajte na njega kao na poklon koji vam kolega daje – iskren, koristan uvid u vaš rad.
- **Fokusirajte se na proces, a ne na sadržaj:** Iako sadržaj vašeg predmeta može biti specifičan, pedagoške metode su univerzalne. Kolega iz druge struke može vam dati iznimno vrijednu povratnu informaciju o dinamici sata, postavljanju pitanja ili motivaciji učenika.
- **Pokažite inicijativu:** Nemojte čekati da vam uprava dodijeli opažača samo u okviru organiziranog procesa kolegijalnog opažanja nastave. Pozovite kolegu u kojeg imate povjerenja ili posjeduje neka specifična znanja koja vama nedostaju da opaža vaš sat i pruži vam konstruktivnu povratnu informaciju.
- **Aktivno slušajte i razmišljajte:** Koristite vještine aktivnog slušanja i primjenjujte davanje konstruktivne povratne informacije. Postavljajte pitanja sebi i kolegama kako biste produbili razumijevanje.

Preporuke za škole

- **Usvojite kolegijalni model:** Očito je da je kolegijalni model najpoticajniji za profesionalni razvoj. Učinite ga službenom politikom škole, osiguravajući da je cijeli proces usmjeren na dijalog, uzajamnost i neosuđujuću atmosferu.
- **Osigurajte institucionalnu potporu:** Uspješno kolegijalno opažanje nastave ovisi o aktivnoj podršci vodstva škole. Osigurajte jasne smjernice, educirajte nastavnike i pokažite da cijenite njihovo sudjelovanje.

- **Prepoznajte i nagradite trud:** Povežite sudjelovanje u kolegijalnom opažanju nastave s profesionalnim razvojem i nagradite nastavnike za njihov trud. To ih dodatno motivira.
- **Stvorite platformu za dijeljenje:** Organizirajte redovite sastanke stručnih vijeća na kojima se dijele iskustva, primjeri dobre prakse i uočeni nedostaci. Na taj se način uočene individualne potrebe mogu transformirati u ciljane edukacije za cijeli kolektiv.

Kolegijalno opažanje nastave ima potencijal da transformira nastavnički posao iz usamljeničke profesije u dinamičan, suradnički i ispunjen proces učenja. Cilj je ne samo dobiti nove ideje za nastavu, već i ojačati međusobno povjerenje i kolegijalnost, stvarajući radno okruženje u kojem se nastavnici osjećaju podržano i motivirano.

Izvori i literatura

Adubato, S. i DiGeronimo, T. F. (2004). *Govorite iz srca.* Zagreb: Alineja.

Bezinović, P., Marušić, I., Ristić Dedić, Z. (2012.). *Opažanje i unapređivanje školske nastave.* Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

Buskist, W., Ismail, E. A., Groccia, J. E. (2014). A Practical Model for Conducting Helpful Peer Review of Teaching. U: Sachs, J. Parsell, M.(Ur.), *Peer Review of Learning and Teaching in Higher Education*, Springer Dordrecht, 33-52.

Chism, N. V. N. (2007). *Peer review of teaching: A sourcebook* (2 ed.). Bolton: Anker.

Cosh, J. (1998) Peer Observation in Higher Education - A Reflective Approach, *Innovations in Education & Training International*, 35:2, 171-176, https://doi.org/10.1080/1355800980350211

Dignath, C. & Büttner, G. (2008). Components of fostering self-regulated learning among students. A meta-analysis on intervention studies at primary and secondary school level. *Metacognition and Learning*, 3(3), 231–264.

Gosling. D. (2014). Collaborative Peer-Suported Review of Teaching. U: Sachs, J. Parsell, M.(Ur.), *Peer Review of Learning and Teaching in Higher Education*, Springer Dordrecht, 13-32.

Hattie, J. C. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement.* London & New York: Routledge, Taylor& Francis Group.

Hammersley-Fletcher, L , Orsmond, P. (2005). Reflecting of reflective practices within peer opservation, *Studies in Higher Education,* 30, 213-224.

Healey, M., Ambler, T., Irhammar, M., Kilfoil, W., Lyons, J. (2014). International Perspectives on Peer Review as Quality Enhancement. U: Sachs, J. Parsell, M.(Ur.), *Peer Review of Learning and Teaching in Higher Education,* Springer Dordrecht, 201-219.

Heron, M., Head, R. (2018). Discourses of peer observation in higher education: Event or system?, I*nnovations in Education and Teaching International*, https://doi.org/10.1080/14703297.2018.1531776

Hitchens, M. (2014). Six Questions. U: Sachs, J. Parsell, M.(Ur.), *Peer Review of Learning and Teaching in Higher Education*, Springer Dordrecht, 85-102.

Kamenov, Ž. i Huić, A. (2015). Vještina slušanja. U: M. Tonković-Grabovac, U. Mikac i T. Vukasović Hlupić (Ur.) *Psihofestologija – ovo nije samo još jedna knjiga iz popularne psihologije.* Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (str. 85-89) http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/5233/1/Psihofestologija.pdf

Kamenov, Ž. i Huić, A. (2017). Uspostavljanje kontakta i usklađena konverzacija — vještine koje će pomoći u odnosima s drugim ljudima. U: S. Salkičević, A. Huić, M. Parmač Kovačić i B. Rebernjak (Ur.) *Psihofestologija 2 – psihologijska znanost na popularan način.* Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (str. 91-95) http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/8475/1/PsihoFEST_2a.pdf

Kohut, G. F., Burnap, C., & Yon, M. G. (2007). *Peer observation of teaching: Perceptions of the observer and the observed.* College Teaching, 55(1), 19-25.

Lomas, L., & Nicholls, G. (2005). Enhancing teaching quality through peer review of teaching. *Quality in Higher Education*, 11(2), 137-149.

Napier, J., Riazi, M., Jacenyik-Trawoger, C. (2014). Leadership: A Cultural Perspective on Review as Quality Assurance Versus Quality Enhancement. U: Sachs, J. Parsell, M.(Ur.), *Peer Review of Learning and Teaching in Higher Education*, Springer Dordrecht, 53-66.

Pendleton, D., Schofield, T., Tate, P. & Havelock P. (2003). Learning and teaching about the consultation. In: Pendleton, D., Schofield, T., Tate, P., and Havelock P. (eds) *The New Consultation: Developing Doctor–Patient Communication*. Oxford: Oxford University Press.

Perinčić Tičić, N., Štulina, A. (2024). An Action Research On Peer Feedback In The Croatian Primary EFL School Context. *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, 18(1-2), 191-200.

Spencer, D. (2014). Was Moses Peer Observed? The Ten Commandments of Peer Observation of Teaching. U: Sachs, J. Parsell, M.(Ur.), *Peer Review of Learning and Teaching in Higher Education*, Springer Dordrecht, 183-199.

Šurbek Bagarić, B. (ur.) (2019). *Izvješće Kolegijalno opažanje*, Elektronički priručnik 2 za nastavnike i stručne suradnike pedagoge. https://www.obrtnicka-skola-pozega.hr/images/dokumenti/e-prirucnik2/e-prirucnik_2.pdf

Teddlie, C., Creemers, B., Kyriakides, L., Muijs, D., Yu, F. (2006). The International System for Teacher Observation and Feedback: Evolution of an international study of teacher effectiveness constructs, *Educational Research and Evaluation*, 12(6), 561-582.

Vlahović-Štetić, V. i Kamenov, Ž. (2016). *Kako ostvariti željene ishode u studijskim programima?* Priručnik za sveučilišne nastavnike, Zagreb: FF press. http://esfhko.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2016/08/Prirucnik-EU-FF_web_final.pdf

Vlahović-Štetić, V. i Kamenov, Ž. (2022). *Kolegijalno opažanje visokoškolske nastave. Priručnik za visokoškolske nastavnike*. FF Press.

Žižak, A., Vizek Vidović, V. i Ajduković, M. (2012). *Interpersonalna komunikacija u profesionalnom kontekstu*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

PRILOG

Obrasci za provedbu kolegijalnog opažanja nastave

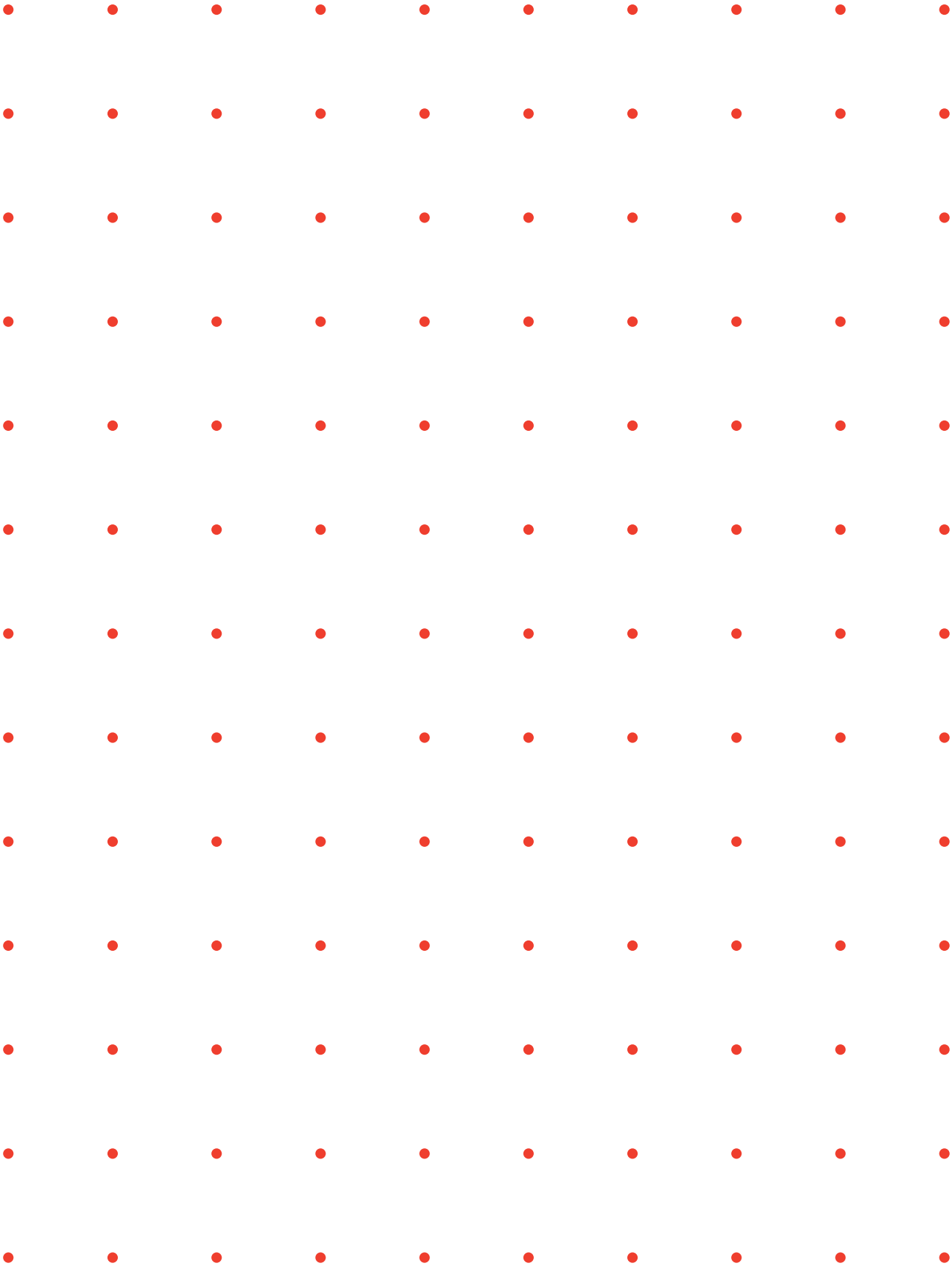

PROTOKOL ZA OPAŽANJE NASTAVE

Opažač: _____

Opažani: _____

Predmet: _____ Razred: _____

Nastavna tema: _____

Datum: _____

Procijenite različite aspekte ponašanja nastavnika i učenika na ovom konkretnom satu kojem ste prisustvovali. To ćete učiniti tako da u svakom retku upišite X pod odgovarajuću oznaku. Oznake znače sljedeće:

0	nezadovoljavajuće, loše
+/-	prihvatljivo, osrednje
+	jako dobro, odlično

Ukoliko neka čestica/opis ponašanja nije primjerena vrsti sata ili ne možete procijeniti – izostavite procjenu na njoj.

Osmišljenost nastavnog sata	**0**	**+/-**	**+**
Ishodi nastavnog sata su realistični – moguće ih je ostvariti na satu			
Nastavne metode su usklađene s ishodima			
U nastavi je smisleno uključeno više metoda, tehnika i oblika rada			
Metode su primjereno zahtjevne			
Sat ima jasne dijelove: uvodni, središnji i završni			
Sat je dobro vremenski planiran i proveden			
Efikasna organizacija	**0**	**+/-**	**+**
Prati reakcije učenika i prilagođava dinamiku aktivnosti			
Drži učenike uključenima cijelo vrijeme			
Materijali za rad su spremni (npr. pribor, radni listovi, tehnika)			
Nema gubitka vremena na početku ili tijekom sata			
Način izlaganja	**0**	**+/-**	**+**
Jasno prezentira i objašnjava sadržaj			
Povezuje sadržaje s drugim gradivom			
Povezuje sadržaje s praksom			
S vremena na vrijeme sumira rečeno			
Izlaganje je logično strukturirano			
Povremeno provjerava razumiju li učenici sadržaj			
Koristi konkretne, svakodnevne primjere			
Postavljanje pitanja	**0**	**+/-**	**+**
Postavlja jasna pitanja			
Postavlja pitanja koja aktiviraju učenike			
Postavlja pitanja koja potiču više kognitivne procese			
Ostavlja dovoljno vremena učenicima da razmisle o odgovoru			
Jasno objašnjava zašto je odgovor točan ili pogrešan			
Način komunikacije	**0**	**+/-**	**+**
Govori odgovarajućom brzinom (ni prebrzo niti presporo)			
Govori razgovijetno i tako da svi učenici čuju			
Ima primjeren kontakt očima s učenicima			
Ima primjereno kretanje i gestikulaciju			
Komunicira s različitim učenicima (ne samo s dva-tri)			
Poticanje aktivnog učenja i prilagodba različitim učenicima	**0**	**+/-**	**+**
Organizira praktične zadatke			

Pruža učenicima mogućnost izbora aktivnosti			
Objašnjava svrhu aktivnosti koje zadaje učenicima			
Daje konkretne upute za provedbu pojedinih aktivnosti			
Provjerava jesu li upute za aktivnosti svima jasne			
Daje dovoljno vremena da svi završe zadatak			
Pruža pomoć onima kojima ide teže			
Daje dodatne zadatke onima koji mogu/žele više			
Osigurava uključivanje i neaktivnih učenika			
Daje individualne zadatke uvažavajući posebne potrebe učenika			
Poučavanje strategija učenja	**0**	**+/-**	**+**
Usmjerava učenike kako učiti pojedine sadržaje			
Potiče učenike da razmišljaju o mogućim rješenjima problema			
Potiče učenike da međusobno razmjenjuju pitanja i ideje			
Pita učenike da objasne korake u svom razmišljanju/rješenju			
Pokazuje kako kompleksne probleme pojednostaviti			
Pokazuje učenicima kako provjeravati rješenja			
Pokazuje kako rješenja dovesti u vezu s primjenom i praksom			
Potiče učenike da vode vlastite bilješke			
Stvaranje poticajnog ozračja	**0**	**+/-**	**+**
Pažljivo sluša učenike dok govore			
S uvažavanjem odgovara na pitanja učenika			
Potiče učenike da iznose vlastite primjere ili vlastito mišljenje			
Primjereno koristi i potiče humor			
Potiče učenike da slušaju jedni druge			
Daje pozitivne komentare na pitanja i primjedbe učenika			
Pohvaljuje učenike za njihov rad			
Na vrijeme i odgovarajuće reagira na nepoželjna ponašanja			
Uključenost učenika	**0**	**+/-**	**+**
Postavljaju pitanja koja pokazuju interes za sadržaj			
Odgovaraju na nastavnikova pitanja			
Aktivno sudjeluju u raspravi			
Slušaju dok nastavnik daje upute za aktivnosti			
Sudjeluju u aktivnostima			
Međusobno surađuju u aktivnostima			

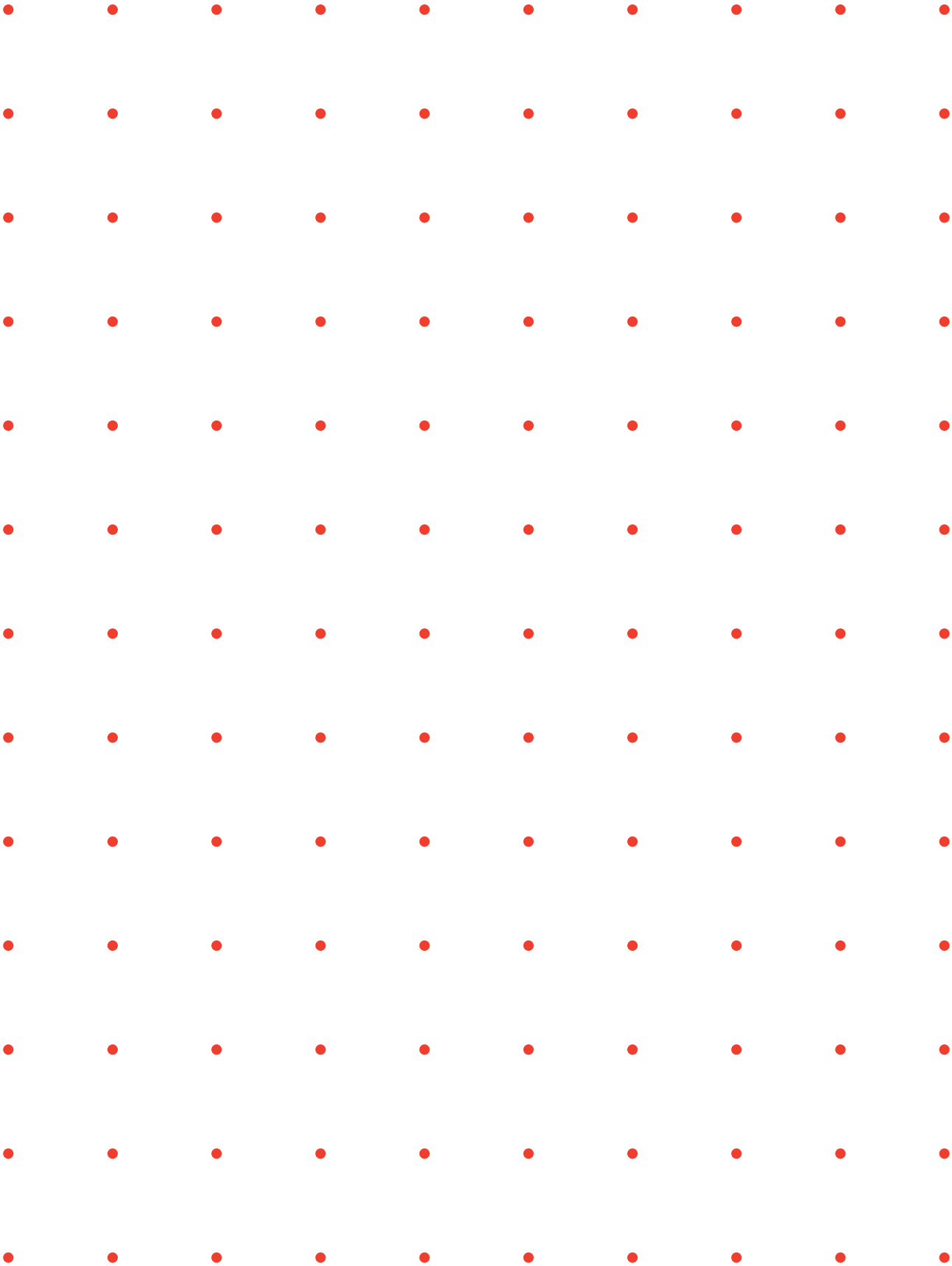

PROTOKOL ZA SAMOOPAŽANJE NASTAVE (M)

Nastavnik: _____

Predmet: _____ Razred: _____

Nastavna tema: _____

Datum: _____

Procijenite različite aspekte svog ponašanja i ponašanja učenika na ovom konkretnom satu. To ćete učiniti tako da u svakom retku upišite X pod odgovarajuću oznaku. Oznake znače sljedeće:

1	nezadovoljavajuće, loše
+/-	prihvatljivo, osrednje
+	jako dobro, odlično

Ukoliko neka čestica/opis ponašanja nije primjerena vrsti sata ili ne možete procijeniti – izostavite procjenu na njoj.

Osmišljenost nastavnog sata	**0**	**+/-**	**+**
Ishodi nastavnog sata su realistični – moguće ih je ostvariti na satu			
Nastavne metode su usklađene s ishodima			
U nastavi je smisleno uključeno više metoda, tehnika i oblika rada			
Metode su primjereno zahtjevne			
Sat ima jasne dijelove: uvodni, središnji i završni			
Sat je dobro vremenski planiran i proveden			
Efikasna organizacija	**0**	**+/-**	**+**
Pratio sam reakcije učenika i prilagođavao dinamiku aktivnosti			
Držao sam učenike uključenima cijelo vrijeme			
Materijali za rad bili su spremni (npr. pribor, radni listovi, tehnika)			
Nije bilo gubitka vremena na početku ili tijekom sata			
Način izlaganja	**0**	**+/-**	**+**
Jasno sam prezentirao i objašnjavao sadržaj			
Povezivao sam sadržaje s drugim gradivom			
Povezivao sam sadržaje s praksom			
S vremena na vrijeme sumirao sam rečeno			
Izlaganje je bilo logično strukturirano			
Povremeno sam provjeravao razumiju li učenici sadržaj			
Koristio sam konkretne, svakodnevne primjere			
Postavljanje pitanja	**0**	**+/-**	**+**
Postavljao sam jasna pitanja			
Postavljao sam pitanja koja aktiviraju učenike			
Postavljao sam pitanja koja potiču više kognitivne procese			
Ostavljao sam dovoljno vremena učenicima da razmisle o odgovoru			
Jasno sam objašnjavao zašto je odgovor točan ili pogrešan			
Način komunikacije	**0**	**+/-**	**+**
Govorio sam odgovarajućom brzinom (ni prebrzo niti presporo)			
Govorio sam razgovijetno i tako da svi učenici čuju			
Imao sam primjeren kontakt očima s učenicima			
Imao sam primjereno kretanje i gestikulaciju			
Komunicirao sam s različitim učenicima (ne samo s dva-tri)			
Poticanje aktivnog učenja i prilagodba različitim učenicima	**0**	**+/-**	**+**
Organizirao sam praktične zadatke			

Pružao sam učenicima mogućnost izbora aktivnosti			
Objašnjavao sam svrhu aktivnosti koje sam zadavao učenicima			
Davao sam konkretne upute za provedbu pojedinih aktivnosti			
Provjeravao sam jesu li upute za aktivnosti svima jasne			
Davao sam dovoljno vremena da svi završe zadatak			
Pružao sam pomoć onima kojima ide teže			
Davao sam dodatne zadatke onima koji mogu/žele više			
Osiguravao sam uključivanje i neaktivnih učenika			
Davao sam individualne zadatke uvažavajući posebne potrebe učenika			
Poučavanje strategija učenja	**0**	**+/-**	**+**
Usmjeravao sam učenike kako učiti pojedine sadržaje			
Poticao sam učenike da razmišljaju o mogućim rješenjima problema			
Poticao sam učenike da međusobno razmjenjuju pitanja i ideje			
Pitao sam učenike da objasne korake u svom razmišljanju/rješenju			
Pokazivao sam kako kompleksne probleme pojednostaviti			
Pokazivao sam učenicima kako provjeravati rješenja			
Pokazivao sam kako rješenja dovesti u vezu s primjenom i praksom			
Poticao sam učenike da vode vlastite bilješke			
Stvaranje poticajnog ozračja	**0**	**+/-**	**+**
Pažljivo sam slušao učenike dok govore			
S uvažavanjem sam odgovarao na pitanja učenika			
Poticao sam učenike da iznose vlastite primjere ili vlastito mišljenje			
Primjereno sam koristio i poticao humor			
Poticao sam učenike da slušaju jedni druge			
Davao sam pozitivne komentare na pitanja i primjedbe učenika			
Pohvaljivao sam učenike za njihov rad			
Na vrijeme sam i odgovarajuće reagirao na nepoželjna ponašanja			
Uključenost učenika	**0**	**+/-**	**+**
Postavljali su pitanja koja pokazuju interes za sadržaj			
Odgovarali su na moja pitanja			
Aktivno su sudjelovali u raspravi			
Slušali su dok sam davao upute za aktivnosti			
Sudjelovali su u aktivnostima			
Međusobno su surađivali u aktivnostima			

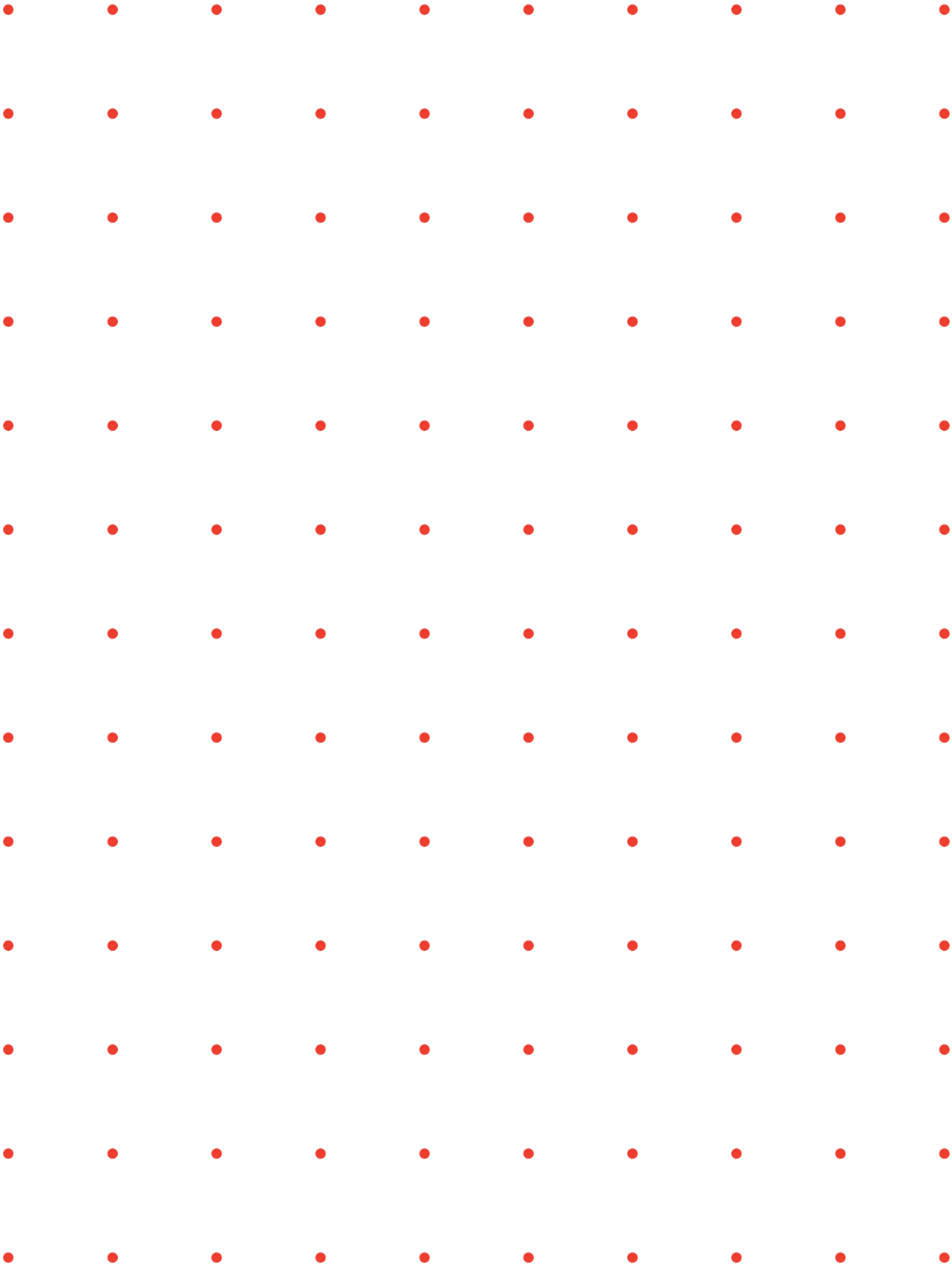

PROTOKOL ZA SAMOOPAŽANJE NASTAVE (Ž)

Nastavnica: _____

Predmet: _____ Razred: _____

Nastavna tema: _____

Datum: _____

Procijenite različite aspekte svog ponašanja i ponašanja učenika na ovom konkretnom satu. To ćete učiniti tako da u svakom retku upišite X pod odgovarajuću oznaku. Oznake znače sljedeće:

0	nezadovoljavajuće, loše
+/-	prihvatljivo, osrednje
+	jako dobro, odlično

Ukoliko neka čestica/opis ponašanja nije primjerena vrsti sata ili ne možete procijeniti – izostavite procjenu na njoj.

Osmišljenost nastavnog sata	**0**	**+/-**	**+**
Ishodi nastavnog sata su realistični – moguće ih je ostvariti na satu			
Nastavne metode su usklađene s ishodima			
U nastavi je smisleno uključeno više metoda, tehnika i oblika rada			
Metode su primjereno zahtjevne			
Sat ima jasne dijelove: uvodni, središnji i završni			
Sat je dobro vremenski planiran i proveden			
Efikasna organizacija	**0**	**+/-**	**+**
Pratila sam reakcije učenika i prilagođavala dinamiku aktivnosti			
Držala sam učenike uključenima cijelo vrijeme			
Materijali za rad bili su spremni (npr. pribor, radni listovi, tehnika)			
Nije bilo gubitka vremena na početku ili tijekom sata			
Način izlaganja	**0**	**+/-**	**+**
Jasno sam prezentirala i objašnjavala sadržaj			
Povezivala sam sadržaje s drugim gradivom			
Povezivala sam sadržaje s praksom			
S vremena na vrijeme sumirala sam rečeno			
Izlaganje je bilo logično strukturirano			
Povremeno sam provjeravala razumiju li učenici sadržaj			
Koristila sam konkretne, svakodnevne primjere			
Postavljanje pitanja	**0**	**+/-**	**+**
Postavljala sam jasna pitanja			
Postavljala sam pitanja koja aktiviraju učenike			
Postavljala sam pitanja koja potiču više kognitivne procese			
Ostavljala sam dovoljno vremena učenicima da razmisle o odgovoru			
Jasno sam objašnjavala zašto je odgovor točan ili pogrešan			
Način komunikacije	**0**	**+/-**	**+**
Govorila sam odgovarajućom brzinom (ni prebrzo niti presporo)			
Govorila sam razgovijetno i tako da svi učenici čuju			
Imala sam primjereni kontakt očima s učenicima			
Imala sam primjereno kretanje i gestikulaciju			
Komunicirala sam s različitim učenicima (ne samo s dva-tri)			
Poticanje aktivnog učenja i prilagodba različitim učenicima	**0**	**+/-**	**+**
Organizirala sam praktične zadatke			

Pružala sam učenicima mogućnost izbora aktivnosti			
Objašnjavala sam svrhu aktivnosti koje sam zadavala učenicima			
Davala sam konkretne upute za provedbu pojedinih aktivnosti			
Provjeravala sam jesu li upute za aktivnosti svima jasne			
Davala sam dovoljno vremena da svi završe zadatak			
Pružala sam pomoć onima kojima ide teže			
Davala sam dodatne zadatke onima koji mogu/žele više			
Osiguravala sam uključivanje i neaktivnih učenika			
Davala sam individualne zadatke uvažavajući posebne potrebe učenika			
Poučavanje strategija učenja	**0**	**+/-**	**+**
Usmjeravala sam učenike kako učiti pojedine sadržaje			
Poticala sam učenike da razmišljaju o mogućim rješenjima problema			
Poticala sam učenike da međusobno razmjenjuju pitanja i ideje			
Pitala sam učenike da objasne korake u svom razmišljanju/rješenju			
Pokazivala sam kako kompleksne probleme pojednostaviti			
Pokazivala sam učenicima kako provjeravati rješenja			
Pokazivala sam kako rješenja dovesti u vezu s primjenom i praksom			
Poticala sam učenike da vode vlastite bilješke			
Stvaranje poticajnog ozračja	**0**	**+/-**	**+**
Pažljivo sam slušala učenike dok govore			
S uvažavanjem sam odgovarala na pitanja učenika			
Poticala sam učenike da iznose vlastite primjere ili vlastito mišljenje			
Primjereno sam koristila i poticala humor			
Poticala sam učenike da slušaju jedni druge			
Davala sam pozitivne komentare na pitanja i primjedbe učenika			
Pohvaljivala sam učenike za njihov rad			
Na vrijeme sam i odgovarajuće reagirala na nepoželjna ponašanja			
Uključenost učenika	**0**	**+/-**	**+**
Postavljali su pitanja koja pokazuju interes za sadržaj			
Odgovarali su na moja pitanja			
Aktivno su sudjelovali u raspravi			
Slušali su dok sam davala upute za aktivnosti			
Sudjelovali su u aktivnostima			
Međusobno su surađivali u aktivnostima			

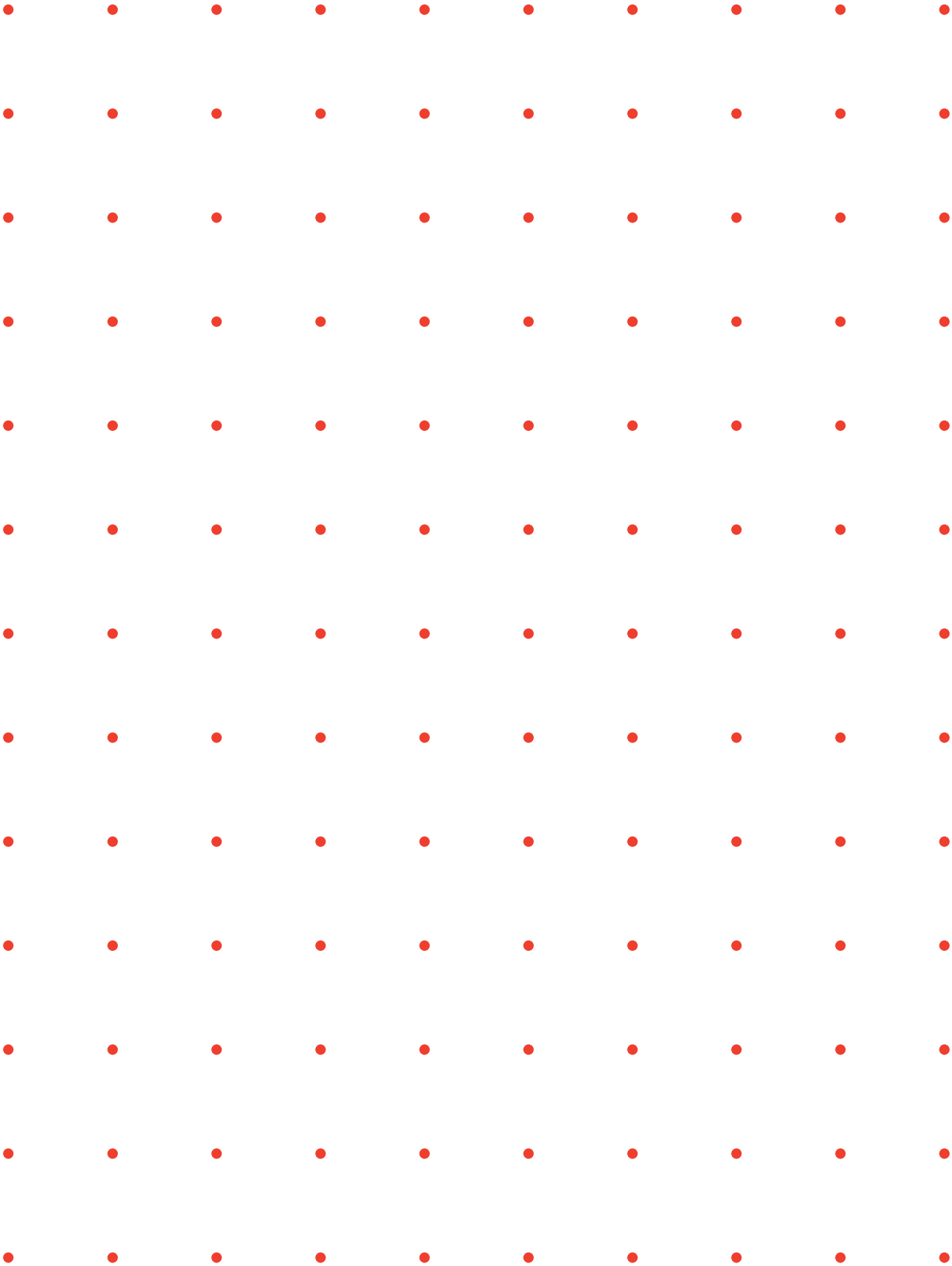

DOJMOVI NAKON OPAŽANJA NASTAVNOG SATA

Opažani: _____

Datum: _____

Opći dojam o nastavnom satu:

Dobri aspekti nastavnog sata – što je bilo uspješno, što Vam se svidjelo i željeli biste da nastavnik zadrži: (npr. Osmišljenost nastavnog sata, Efikasna organizacija, Način izlaganja, Postavljanje pitanja, Način komunikacije, Poticanje aktivnog učenja i prilagodba različitim učenicima, Poučavanje strategija učenja, Stvaranje poticajnog ozračja, Uključenost učenika)

Područja za moguće promjene - što je nedostajalo, što se nije pokazalo uspješnim, što bi se moglo poboljšati ili drugačije provesti: (npr. Osmišljenost nastavnog sata, Efikasna organizacija, Način izlaganja, Postavljanje pitanja, Način komunikacije, Poticanje aktivnog učenja i prilagodba različitim učenicima, Poučavanje strategija učenja, Stvaranje poticajnog ozračja, Uključenost učenika)

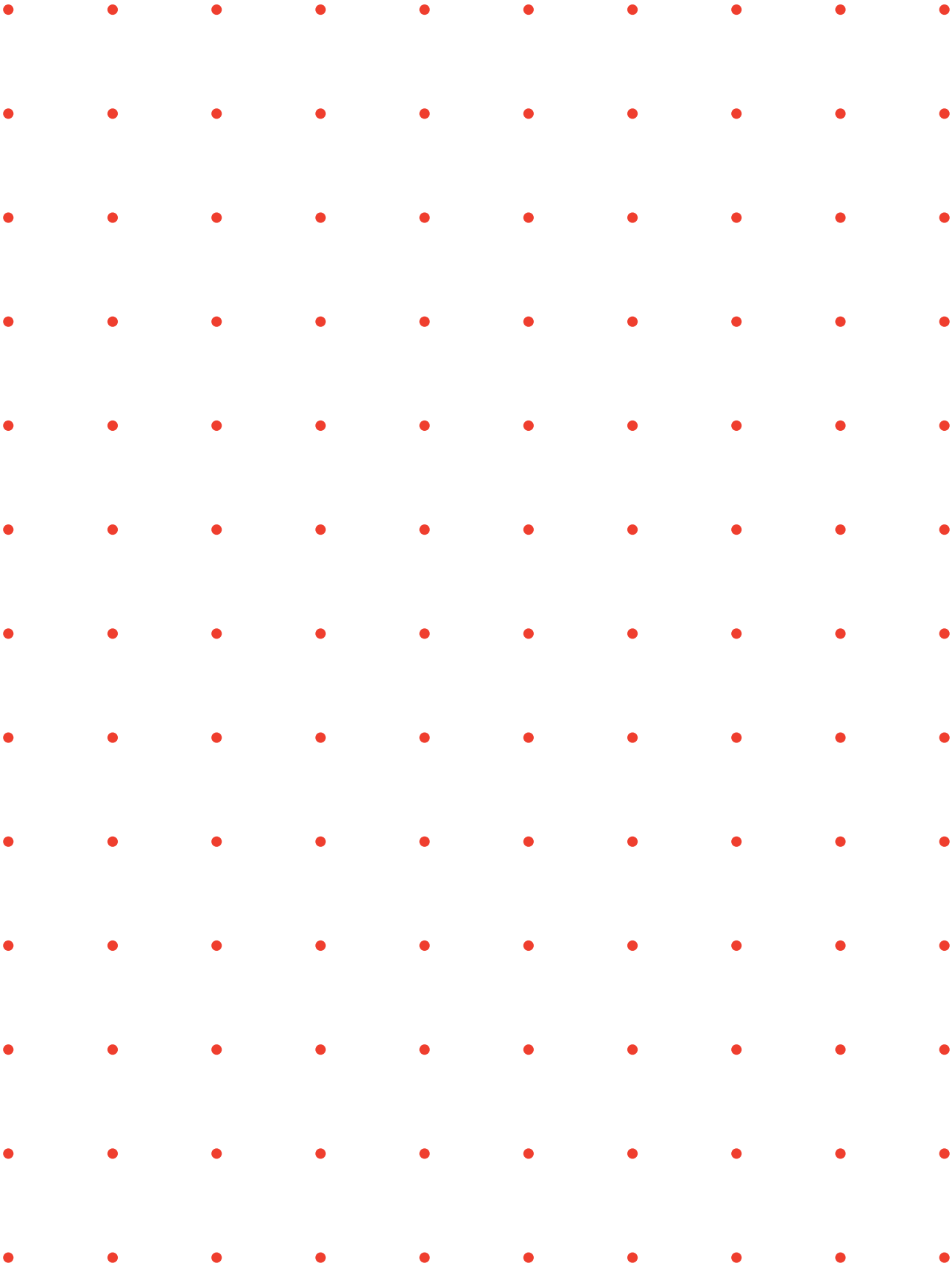

KOLEGIJALNO OPAŽANJE NASTAVNOG SATA

Izvještaj OPAŽAČA

Opažač: _____

Opažani: _____

Predmet: _____ Razred: _____

Tema: _____ Datum: _____

Dobri aspekti nastavnog sata: (što je bilo uspješno, što vam se svidjelo i želite da nastavnik zadrži)

Područja za moguće promjene: (što je nedostajalo, što se nije pokazalo uspješnim, što bi se moglo poboljšati ili drugačije provesti)

Koju korist ZA SEBE primjećujem iz ovog iskustva:

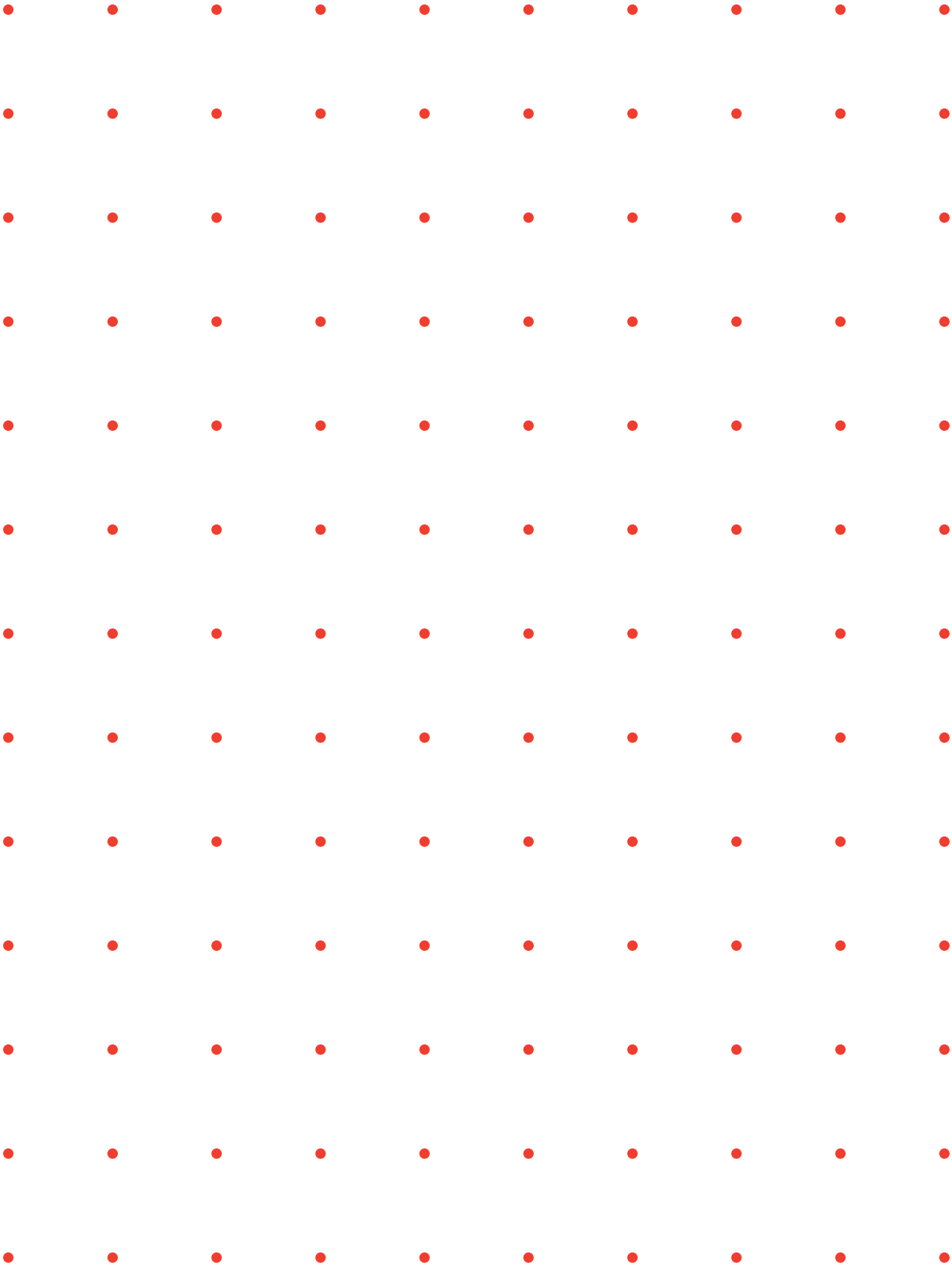

KOLEGIJALNO OPAŽANJE NASTAVNOG SATA

Izvještaj OPAŽANE OSOBE

Opažač: _____

Opažani: _____

Predmet: _____ Razred: _____

Tema: _____ Datum: _____

Dobri aspekti nastavnog sata: (što je bilo uspješno, s čime ste zadovoljni i želite zadržati)

Područja za moguće promjene: (što je nedostajalo, što se nije pokazalo uspješnim, što biste mogli poboljšati ili drugačije provesti)

Koju korist ZA SEBE primjećujem iz ovog iskustva:

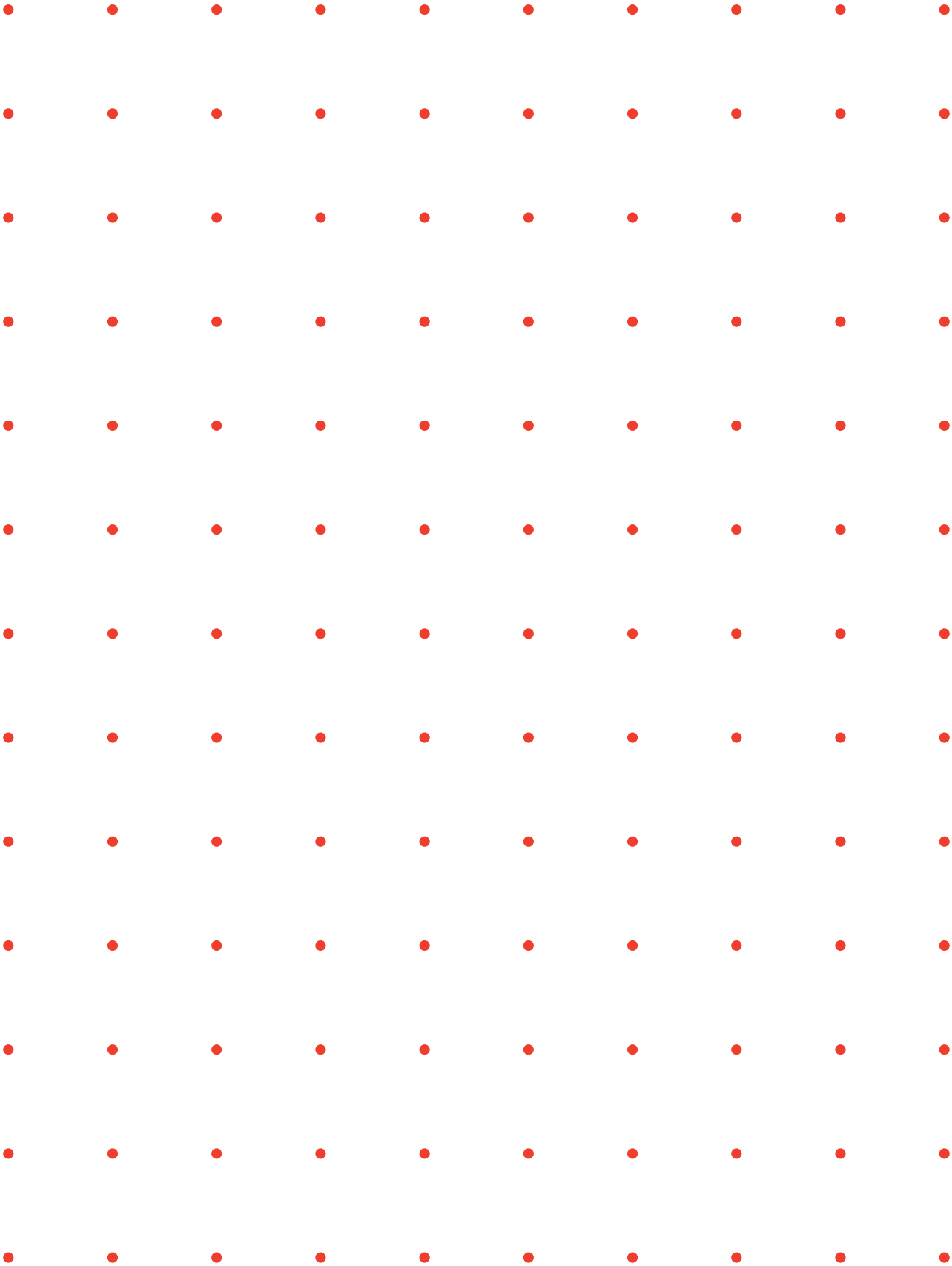

UVIJEK MOŽE BOLJE

priručnik za kolegijalno opažanje nastave